

YUNANİSTAN'IN TARİHTEKİ İFLASLARI 1843-1893-1932

Ünsal BAŞAK^{1*}+

¹Dr., Bağımsız Araştırmacı

* unsal1538@gmail.com

+ ORCID: 0000-0001-6845-973X

Öz– Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra, bir yandan isyan sırasında aldığı borçları ödemek, diğer yandan ise modern bir devlet oluşturmak için dış borçlanma yoluna gitmiş ve bu borçlanma sonucunda 1843 yılında ilk iflasını yaşamıştır. Bu ilk iflas sonucunda Yunan Ordusu siyasete müdahale etmiş ve anayasal bir yönetime geçilmiştir. Ülkenin ekonomik altyapısının kurulması, modern bir ordu oluşturulması, Makedonya, Girit ve Balkanlar'da yaşanan sorunlara yönelik savaş hazırlıkları, Yunanistan'ın 1893 yılındaki ikinci iflasının temel nedenleri olmuştur.

Megali İdea düşüncesiyle Anadolu'ya çıkan Yunan Ordusu'nun Kurtuluş Savaşı'nda hezimete uğraması ve daha sonra da mübadeleyle bir buçuk milyon Rum'un Yunanistan'a gitmesi 1932 iflasını tetiklemiştir. Bu iflasın sonucunda Yunanistan, General Metaksas diktatörlüğüne doğru hızla ilerlemiş, ülkede grevler ve Komünist Partisi'nin güçlenmesi gibi daha sonra Yunan İç Savaşı'nda etkilerini gösterecek önemli sosyal değişimler yaşanmıştır.

Yunanistan bu yaşadığı ekonomik süreçler boyunca sürekli olarak dış borçların faizlerini ödemek ve bütçe açıklarını karşılamak için yeni borçlar almış, en sonunda bu borçları ödeyemeyecek duruma gelmiş ve ülke üç kez resmen iflas etmiştir.

Bu çalışmada ağırlıklı olarak Yunanca kaynaklar kullanılarak, Yunanistan'ın 1843, 1893 ve 1932 iflasları, bu iflasların nedenleri ve bu iflaslar sonucunda Yunanistan'ın ekonomik bağımsızlığını kaybetmesinin Yunan sosyal yapısında yarattığı sorunlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler– Yunanistan, iflas, ekonomi, Yunan Ordusu, borç.

HISTORICAL BANKRUPTCIES OF GREECE 1843-1893-1932

Abstract – The newly established Greece had difficulty in paying the debts that the country took during the rebellion, and had to take out new debts both to pay off these old debts and to become a modern state. These new debts led to the bankruptcy of 1843. As a result of this first bankruptcy, the Greek Army intervened in politics and a constitutional government was adopted. The establishment of the country's economic infrastructure, the creation of a modern army, the war arrangements due to the problems in Macedonia, Crete and the Balkans were the main reasons for the second bankruptcy of Greece in 1893.

The defeat of the Greek Army in the War of Independence of Turkey in Anatolia triggered the bankruptcy of 1932. As a result of this bankruptcy, Greece progressed rapidly towards the dictatorship of General Metaxas, and the strengthening of the Communist Party, which would later show their effects in the Greek Civil War.

In this study it is aimed to reveal, mainly using Greek sources, the inducements of the bankruptcies of Greece in 1843, 1893 and 1932, and the problems which occurred after the bankruptcies especially on the political system of the country.

Keywords – Greece, Bankruptcy, Economy, Greek Army, Debt.

GİRİŞ

Yunanistan kurulduğu andan itibaren sürekli tekrarlayan bir borç krizi ve iflas etme süreci yaşamıştır (Reinhart; Trebesch, 2015: 1). Yunanistan bu iflas ve borç krizleri boyunca yaklaşık 200 yıl aynı soruyla karşı karşıya kalmıştır. Büyük bir ordu kurmak için gereken harcamalar nasıl finanse edilecektir? Bu sorunun cevabı Yunanistan'ın yaşadığı iflasların ana nedeniydi. Yunan devleti kurulduğu andan itibaren yeterli sermaye birikimini sağlayamamış ve vergiler asla tam olarak toplanamamıştı. Ülke genelinde girişimcilerin azlığı, sanayi alt yapısının kurulamaması, uzun soluklu ekonomik politikaların belirlenememesi ve birbirinden kopuk küçük yerleşimler Yunanistan'ın kuruluşundan itibaren tam bir kapitalist sisteme geçmesini engellemişti.¹ Bu durumda askeri harcamaları finanse etmek için geriye kalan tek seçenek borçlanmaktı. Bu ise ikinci bir soruyu gündeme getiriyordu. Yunanistan niçin bu kadar büyük oranda askeri harcama yapıyordu? Bu sorunun cevabı milliyetçilik ideolojisiydi. Yunanistan, kurulduğu andan itibaren yerel gruplardan bütünleşik bir ülke yaratmak için milliyetçilik ideolojisini tercih etmişti. Ayrıca Osmanlı tehdidi ve Balkan uluslarının yaşadığı milliyetçilik uyanışı Yunanistan'ın bu konuda başka bir tercih yapmasına imkan bırakmamıştı. 1922 yılına kadar Yunanistan'ın birliğini sağlayacak en önemli olay savaştı. (Derdilis, 2017: 51-52)

19.yüzyıl ve 20.yüzyılın ilk döneminde Yunanlıların eğitilmiş azınlığı için savaş ve savunma harcamalarının büyüklüğü, milliyetçiliğin bir bedeliydi ve hükümetlerin ülke sevgisi, yaptıkları ordu harcamalarının büyüklüğü ile ölçülüyordu. Halkın geri kalanı ve aynı zamanda çoğunluğunu oluşturan eğitimsiz grup ise ne harcamaların büyüklüğünden ne de bunların ihtiyaçları karşılama niteliğinden haberdardı. Politikacılar da halka bu konuda bilgi verme ihtiyacı duymamaktaydı. (Derdilis, 2017: 53)

Yunan ekonomisinin savunma harcamalarını borçla karşılamaındaki bir diğer sorun da Yunanistan'ın bu harcamaları finanse edecek bir sanayi kapasitesine sahip olmamasıydı. Elbette askeri birliklerin bulunduğu bölgelerde temel gıda, giyecek vb. ihtiyaçlarını karşılayan küçük ve orta ölçekli işletmeler vardı ama bunlar modern savaş malzemelerini üretiliyorlardı. 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar Yunanistan'da barut, cephanesi üretimi, gemi inşa ve onarımı gibi alanlarda büyük işletmeler bile devletin desteğine ihtiyaç duyuyorlardı ve devletten aldıkları siparişler olmadan hayatta kalamazlardı. (Derdilis: 2017: 55-56)

¹ Yunanistan'ın kuruluş sürecindeki ekonomik durumunu ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: Nikos Muzelis, Neoliniki Koinonia: Opsis İpanaptiksıs, Atina, 1978.

² Yunan İsyanı 6 yıllık bir sürecin ardından 1827 yılına gelindiğinde bir dönüm noktasındaydı. Atina'nın 24 Mayıs 1827 tarihinde tekrar Osmanlı yönetimine alınması sonucu Hidra ve Spetse Adaları dışında isyancılar büyük ölçüde tasfiye edilmişti. Bununla birlikte İngiltere-Fransa ve Rusya'nın isyana Yunan asiller lehine müdahale ederek 20 Ekim 1827 Osmanlı ve Mısır Donanmasını Navarin'de tamamen imha etmesi ile isyanın kaderi değişmiş ve bağımsız Yunanistan'ın kuruluşuna giden yol açılmıştı. Navarin Deniz Savaşı'nı inceleyen Yunanca bir eser için bkz.: Antonios

Bu kapsamda çalışmada Yunanistan'ın silahlanma harcamalarının ve sürekli aldığı borçların iflaslara nasıl yol açtığı, ağırlıklı olarak Yunanca kaynaklar kullanılarak irdelenmiştir. Ayrıca 1843, 1893 ve 1932 iflasları incelenirken bu iflasların Yunan toplumunun sosyal yapısında yol açtığı değişimler ile bu değişimlerin hükümet sistemine olan etkilerinin de çalışma kapsamında ortaya konması amaçlanmıştır.

1. 1843 İFLASI

1824 ve 1825 yıllarında Yunan İsyanı devam ederken Yunan isyancılar, savaşı finanse edebilmek için 2.8 milyon poundluk ilk dış borçlanmasını Londra'daki bankerlerden yaptı. (Tsoulfidis ve Zouboulakis, 2016:143.) Yunanistan'ın borçlanmada faiz oranı %5 olarak gerçekleşmişti ve bu oran diğer ülkelere verilen borç faiz oranının üç katıydı. Ayrıca aradaki komisyoncuların yüksek pay alması nedeniyle Yunan isyancılar bu borcun sadece %20'lik kısmından net olarak faydalanabilmişti. (Tsoulfidis ve Zouboulakis, 2016: 144-160)

Bu borcun geri ödenmesi, isyan sırasında Yunan isyancıları en çok zorlayan konuların başında geliyordu. İngiliz bankerlere göre Yunan isyancıların oluşturduğu yönetim yeterince olgunlaşmış bir devlet değildi ve özellikle ekonomi idaresinde yetersiz kalıyordu. Bu kapsamda, İngilizler için önemli olan hususlardan biri de Navarin Baskını² sonrası bağımsız Yunanistan'ın kendilerine olan borcunu ödeme gücünün sağlanmasıydı. (Panopulo, 2020: 23)

İsyanın son yılları olan 1829-1830 bütçesi yeni Devletin mali durumunu acı bir biçimde gösteriyordu. Gelirler 10,5 milyon Frank olarak öngörülürken, 4,8 milyon franklık bir bütçe açığı vardı. Bu bütçe açığının çok büyük bir bölümü de isyan döneminde alınan borçların faiz ve ana parasından oluşuyordu. (İliadakis, 2011: 75)

Bu dönemde ülkede ekonomik sorunlar giderek artmış ve 60 milyon Altın Franklık yeni bir borç için yurtdışında görüşmelere başlanmıştı. Tam da böylesine kritik bir dönemde ülkenin yöneticisi Kapodistrias'ın³ 27 Eylül 1831'de Nafplion'da suikast sonucu öldürülmesi siyasi ve mali durumu daha da kötüleştirdi. İlginç bir şekilde Kapodistrias'ın öldürülmesindeki asıl nedenlerden birisi de yaşanan ekonomik buhrandı. Kapodistrias, modern ve işleyen bir devlet için vergi toplamının önemini farkındaydı ve bu kapsamda gümrükler için ayrı bir mali yapı kurmak istemişti. Bu yeni idare sayesinde önemli gümrük merkezlerinden olan Hidra ve Spetse adalarında bulunan Yunan aristokrat ailelerin aldığı gümrük gelirlerinin önemli

Tantoulos, H Naumahia Tu Navarinu, Sparta: Ethniki Pinakothiki Ke Musio Aleksandru Sutsu Yayımı, 2009. Navarin Baskını'na giden süreci ve baskını Osmanlı arşivlerini kullanarak ayrıntılı bir şekilde inceleyen ve İngiltere'nin baskındaki rolünü ortaya koyan bir çalışma için bkz.: Ali Fuat Öreç, "1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması", Tarih Dergisi, Sayı 46, 2009.

³ Kapodistrias'ın Rusya'ya yakın bir politika izlemesinin suikaste uğramasındaki rolünü inceleyen bir eser için bkz.: Lucien J. Frary, Russia and The Making Of Modern Greek Identity, 1821-1844, Londra: Oxford University Press, 2015.

bir bölümü bu aileler yerine devlet bütçesine aktarılacaktı. Bu adaların etkili ailelerinin gümrüklerden elde ettikleri gelirden vazgeçmeyi reddetmesi çatışmayı alevlendirmişti. Kapodistrias'ın bu ailelerin etkinliğini kırmak için aile reislerini kamuya açık yerlerde tutuklatması kendi sonunu hazırlamıştı. Mora yarımadasının etkili ailelerinden Petrobey Mavromihalis'in bir görüş ayrılığı nedeniyle tutuklanması sonucu, Mavromihalis ailesinden iki kardeş Yunanistan'ın ilk başbakanı olan Kapodistrias'ı intikam için öldürmüşlerdi. Kapodistrias suikasti siyasi boyutunun yanısıra mali boyuttaki sorunları da derinleştirdi. Kapodistrias'ın uzun görüşmelerle sağlamaya çalıştığı borç, ölümü nedeniyle boşa gitmişti. Yunan ekonomisi kısır döngüye girmişti. Mali bunalım aşlamadığı için etkin bir yönetim kurulamıyor, etkin bir yönetim olmadıkça da üç büyük devletten gerekli mali yardım bir türlü alınamıyordu.

Rusya, İngiltere ve Fransa, mali buhranı ve siyasi kaosu aynı anda yaşayan Yunanistan'ın borçlarını ödeyebileceği konusunda tereddütlüydü. Bununla birlikte Balkanlarda kurulan bu yeni devletin yaşamasını isteyen İngiltere, Fransa ve Rusya 1831 yılında, Yunanistan'ın ihtiyacı olan borcu vermeyi iki şartla kabul ettiler. Ciddi pazarlıklar sonucunda 1833 yılında verilen 60 milyon franklık bu borç için ilk şart Yunan Kralı olarak Bavyera Prensi Otto'nun kabulü, ikinci şart ise borç ödenene kadar iktidara gelecek tüm Yunan Hükümetlerinin de bu üç devletin dış politika ve ekonomi konusundaki şartlarını kabul etmesiydi. (Derdilis, 2017: 35-36) Koyulan bu şartlar açık bir şekilde yeni kurulan Yunanistan'ın siyasi bağımsızlığını kaybettiğini gösteriyordu. Yunanistan bu borç karşılığında üç büyük gücün baskısıyla, Yunanlı olmayan bir kralın ülkeyi yönetmesini istemeyerek de olsa kabul etmişti.

Büyük Güçler Yunanistan'ın Karl Otto'yu kabulüne karşılık borcun vadesinin 36 yıla yayılması önerisine olumlu yaklaştılar ama burada da Yunanistan'a ek bir şart koştular. Para, Yunanistan'a tek bir seferde verilmeyecek, bunun yerine 20 milyon franklık üç taksit halinde verilecekti. Ayrıca, her taksitin Yunan maliyesine gönderilmesi öncesinde Rusya, İngiltere ve Fransa'dan onay alınacaktı. (Nasiaras, 2014: 15)

Bu yöntem üç büyük gücün borç vererek Yunanistan'ın egemenliğine karışmalarının ilk işaretlerini vermekteydi. Bu küçültücü şarta rağmen üç büyük güç, Yunan ekonomisinin yaşadığı buhranı dikkate alarak borcun ilk geri ödemesinin 5 yıl sonra 1838 yılında başlaması kararını almışlardı. (Panopulu, 2020: 25)

Alınan bu paraya rağmen Kral Otto dönemindeki ülke maliyesi kendini toparlayamıyordu. Yunan İsyanı'nda Müslüman nüfusun katledilmesi veya ülkeyi terke zorlanması özellikle tarımda çalışan nüfusta büyük açık

oluşturmuş, Yunan ekonomisinin temel gelirlerinden biri olan zeytin ağaçlarının üçte biri savaş sırasında tahrip edilmiş, karayolu sistemi yıkıldığı için ülke içi ulaşım ve tarım ürünlerinin nakli durma noktasına gelmişti. Bu tarım ürünü nakli konusunda yaşanan sorunlar o kadar ileri boyuta ulaşmıştı ki, 1832 yılında, Kırım'dan o dönemki başkent Nafplion'a buğday getirmek, Nafplio'ya çok yakın olan Tripolitsa'dan buğday getirmekten daha ucuza mal oluyordu. (Frary, 2015: 53.)

1834 ve 1835 yıllarında bütçe açık vermeye devam etti ve tekrar dış borç alınması zorunlu hale geldi. Bu sefer Bavyera Hükümeti yeni kral Otto'yu desteklemek için 2 milyon franklık bir borç verse de mali bunalım çözülememiştir. (Nasiaras, 2014: 7) Bavyera'nın Yunanistan'a bu borcu vermesinde temel etken Kral Otto'nun iktidarının desteklenmesiydi. Bu bütçe açıklarında Kral Otto'nun modern bir ülke kurma hamlelerinin etkisi oldukça fazladır.

Kral Otto Yunanistan'ı modernleştirmek amacıyla öncelikle düzenli bir orduya sahip olmayı kendine hedef olarak belirlemişti. Ne var ki Otto'nun bu girişimi halkta yoğun bir tepki oluşturmuştu. İsyana katılan çeteciler, kendilerine söz verilen toprakların dağıtılmamasına sert tepki göstermiş, ayrıca geleneksel kıyafetlerini bırakıp Avrupa tarzı üniforma giymeyi reddetmişlerdi. Kral Otto bu çetelerle uzlaşmak için onlara 6 haftalık bir süre vererek, düzenli orduya katılanların daha önceki suçlarının affedileceğini ilan etmek zorunda kalmıştı. Ne var ki bu çağrıya rağmen Mayıs 1833'te çağrılanların sadece %35'i düzenli orduya katılmış, 6000 kadar çeteci ise bu teklifi reddederek Osmanlı hakimiyetinde olmasına rağmen kuzey bölgelerine kaçmıştı. (Frary, 2015: 67.)

Kurulmaya çalışılan bu devlette modern bir ordu için yapılan harcamaların yanı sıra Antik Yunan özlemiyle başkentin Nafplio'dan Atina'ya taşınması ve o dönem kasaba görüntüsünde olan Atina'nın imarı için yapılan harcamalar⁴ mali krizin tetikleyicisi rolünü oynamıştı. Kral Otto yeni kurulan ülkede halkı birleştirmek maksadıyla ve ulusal bilinç yaratmak için eski Yunan ideallerini yüceltirken, başkentte inşaat projeleri hızla ilerliyor, Atina Üniversitesi 1837 yılında "Batı medeniyetini doğuya taşımak" misyonu ile kuruluyordu.

Bu adımlara rağmen yeni kurulan ülkenin ekonomisi bu hamleleri destekleyecek durumda değildi. Mali sorunların yanısıra Otto'nun Bavyeralı danışmanlarının halkı aşağılayan tavırları kamuoyunda rahatsızlık yaratmıştı. Kral Otto'nun yanında getirdiği Bavyeralı yöneticiler, bir yandan halkı kendilerinden aşağı görüyor diğer yandan ise isyana katılan Yunan çeteciler ile köklü aileleri siyasetten tamamen dışlıyorlardı. Bu siyasi karmaşaya ek olarak 1840'lı yılların

⁴ 1833 yılında bir Krallık kararnamesi ile yeni kurulan ülkenin başkentin Nafplion'dan Atina'ya taşınmasının sosyal ve ekonomik etkilerini inceleyen bir

çalışma için bkz.: Denis Roubien, Creating Modern Athens, A Capital Between East and West, Londra: Routledge Yayınları, 2020

başında ekonominin tam bir çıkmaza girmesi Yunan kamuoyundaki huzursuzluğu giderek arttırmaktaydı.

1841 yılından itibaren bütçe açığı ve bunun finansmanı sorunu giderek artmaktadır. O yıl yaşanan kuraklık çiftçileri zor duruma düşürmüştü ve bütçede bundan olumsuz etkilenmiştir. Bu aynı zamanda vergi gelirlerinde de önemli azalmaya neden olmuştur. Örneğin 1843 yılına gelindiğinde bütçede tarımdan elde edilen gelir 1840 yılı fiyatlarına göre üçte bir oranında düşmüştü. Yeni kurulan Yunanistan'ın temel ihraç ürünlerinden olan üzüm ve zeytinyağı fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar da bölge çiftçilerini çok zor bir duruma sokmuştu. (Sakelaropulos, 1994, 135-140)

Bu yaşanan olumsuz koşullar nedeniyle 1843 yılında bütçede gelirler düşerken, harcamalar gittikçe artmaktaydı. Osmanlı Devleti ile başlayabilecek bir çatışmaya hazırlık amacıyla arttırılan savunma harcamaları bütçe üzerindeki yükü arttırırken, bu yükü dengelemek için gümrük vergileri ve liman vergileri arttırılmış, fakat bütçe açığı kapatılamamıştı. 1843 yılına gelindiğinde alınan borçların sadece faizi bile Yunan Hükümetinin tüm gelirlerinin %43'üne denk geliyordu. (Nasiaras, 2014: 20)

Dönemin Dışişleri Bakanı Rizos Nerulos, 10 Ocak 1843 tarihinde büyük güçlerin Atina büyükelçilerine Yunanistan'ın aldığı borçları ve bunların faizlerini ödeyemeyeceğini bildirdi. Buna en büyük tepki İngiltere'den geldi. Kral Otto'nun Girit'in Yunanistan'a ilhakı konusunda izlediği siyaset⁵ ve gittikçe daha baskıcı bir idare tarzı benimsemesinden zaten rahatsız olan İngiltere'ye göre ekonomik sorunların çözümü için derhal anayasa ilan edilmesi gerekmekteydi. Fransa'nın da anayasa ilanı konusunda İngiltere'yi desteklemesiyle Kral Otto ağır bir siyasi baskı altına girdi.

Kral Otto İngiltere ve Fransa'nın bu teklifi karşısında öncelikle ekonomide giderleri azaltıcı bir yol bularak anayasa ilanını ertelemeyi seçti. Alınacak tedbirler kapsamında ülke dışındaki büyükelçiliklerin bir kısmı kapatılırken, öğretmenler, doktorlar ve diğer devlet memurlarının maaşlarında ciddi oranda kesintiye gidildi. Bu tedbirlere rağmen İngiltere, Yunanistan'ın ekonomisinin düzelmeyeceğini öngörüyordu ve Fransa ile Rusya temsilcilerini alınabilecek önlemler konusunda Londra'da bir kongreye davet etti. Üç ay süren görüşmelerin sonunda Yunanistan'dan kemer sıkma konusunda ilave tedbirlerin alınması karara bağlandı. (Nasiaras, 2014:23.)

Yunanistan başka çaresi kalmadığı için 5 Temmuz 1843 tarihinde Batılı güçlerin isteklerini kabul etti. Bu kapsamda, Rothschild ailesinden bir temsilci Atina'ya gelecek ve

Büyük Güçler adına Yunanistan bütçesini kontrol edecekti. Ayrıca Yunanistan gümrük gelirlerinin yabancılarca kontrol edilmesini ve buradan sağlanacak parayla daha önceden alınan borçların faizlerinin ödenmesini kabul etmek zorunda kalmıştı.

(Petrooulos, 1986: 573)

Her ne kadar Yunan Hükümeti şartları kabul etse de, borçların ve faizlerin düzenli ödenmesi konusunda daha fazla garanti isteyen İngiliz, Fransız ve Rus büyükelçileri Yunan Hükümeti'nden daha da sıkı tedbirler uygulamasını istediler ve 15 günlük bir süre verdiler. 2 Eylül 1843 tarihinde Yunan Hükümeti mali bunalımdan çıkmak için bu ek istekleri de kabul etti. Bu isteklere göre devlet çalışanlarının sayısı üçte bir azaltılacak, tüm inşaat projeleri durdurulacak ve Yunan Hükümeti tarafından her ay toplanan vergi miktarı ve bu vergilerden ne kadar borç ödenebileceği yazılı olarak büyük devletlerin elçilerine rapor edilecekti. (Tsulfidis, 2012: 44-47)

Alınan bu yeni kemer sıkma önlemleri nedeniyle ülkede büyük bir huzursuzluk ortaya çıktı. Bu huzursuzluğa ek olarak orduya yönelik bütçe azaltımı haberleri, askerler ile halkın Krala başkaldırmasında büyük bir rol oynadı. Ordunun batı fikirleriyle eğitilmiş subay kitlesi, anayasa ilan edilirse keyfi yönetimin son bulacağını ve ekonominin düzelineceğini düşünüyorlardı. Yunan tarihçi Kriki'ye göre de İngiliz ve Fransız büyükelçileri, ordunun anayasa ilanı konusundaki talebini destekliyordu. (Kriki, 2008: 13.)

Sonuçta 1821 İsyanı'ndan itibaren sürekli borç alan Yunanistan'ın, bu borçların faizlerini dahi ödeyemeyecek duruma gelmesi ile Kral Otto'nun baskıcı yönetimi ve vergileri arttırması bir sosyal patlamayı kaçınılmaz hale getirmişti. Bu ortamda 1843 iflası ülkeyi tam bir çıkmaza sürüklemişti. Bu kapsamda anayasa ilanı için ordunun başkaldırması, Yunan ordusunun iç siyasete ilk müdahalesi olarak nitelendirilebilir. 1843 iflasıyla Yunanistan her ne kadar Büyük Güçlerin ekonomik kontrolü altına girse de, beklenen toparlanma uzun süre sağlanamayacaktı. (Panopulo, 2020: 29.)

1843 iflası Yunanistan'ın dış itibarını da sarsmıştı. Yunanistan bundan sonra 35 yıl boyunca uluslararası piyasalardan dışlanmış olarak kalacaktı. Yunanistan'ın borçlarını ödemesini garantiye almak için İngiliz ve Fransız müşterek donanması 1854-1857 yılları arasında Pire Limanı'nı işgal ederek, daha sert ekonomik tedbirleri içeren ek bir memorandumu Yunan Hükümeti'ne zorla imzalatmışlardı. (Tsulfidis ve Zubulakis, 2016: 144) Bu

⁵ Yunanlılar için Kral Otto bir yabancıydı ve Ortodoksluğu kabul etmek yerine Katolik kalma konusunda ısrarı Yunan kamuoyunun Krala karşı nefretini arttıyordu. Kral Otto bu nefreti azaltmak ve halkın beğenisini kazanmak için Girit'in Yunanistan'a ilhakını savundu. 1840 yılında Mehmet Ali Paşa ile Osmanlı Devleti arasındaki sorunda Girit'in de gündeme gelmesi Kral Otto'ya beklediği fırsatı vermişti. 22 Şubat 1841 tarihinde Kral Otto'nun desteğini alan bir grup Yunanlı subay ve aydın, halkı ayaklandırmak için Girit adasına ulaştı. Ne var ki Osmanlı Devleti'nin isyanı bastırma konusundaki kararlılığı ve büyük devletlerin Yunanistan'ı bu konuda desteklememesi sonrasında

isyanı Yunan Ordusu'ndan bekledikleri yardımı alamayarak Yunanistan'a geri dönmek zorunda kaldılar. Kral Otto'nun ve büyük güçlerin Girit politikasına yönelik ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Miranda Stavrinou, İ Angliki Politiki Ke Kritiko Zitima 1831-1841, Atina: Ekodosi Damos, 1986. Aslında tarihsel süreçte Girit adası Osmanlı egemenliğine geçtikten sonra 1821 Yunan İsyanı'na kadar birçok kez Osmanlı yönetimine isyan etme teşebbüsü yaşanmıştı. Bu isyanları ayrıntılı inceleyen bir çalışma için bkz.: Cemal Tukin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları" Belleten, Cilt 9, Sayı 34, 1945.

işgalin bir diğer sebebi de Yunanistan'ın Rusya'nın yanında Kırım Savaşı'na katılımını engellemektir.

2.1893 İFLASI

1843 İflasının yarattığı tahribat ve siyasi karışıklık Yunanistan'da 1862 yılında Kral Otto'nun ülkeyi zorunlu olarak terk etmesiyle sonuçlandı. Otto'nun yerine büyük güçlerin uzlaşarak seçtikleri Kral I.Yorgo, boşalmış bir maliye ve siyasi çalkantılar içinde bir politik sisteme sahip ülkede istikrar sağlamak için uğraşacaktı. 1862 bütçesinde devletin açıkları gittikçe artmaktaydı ve bu açıkları kapamak için ek vergiler dışında bir yol bulunmuyordu. 1863 yılı bütçesinde de açıklar devam ediyordu ve devlet memurlar için maaş ödemelerinde bile zorlanmaya başlamıştı. (Nasiaras, 2014: 45)

1843 İflası ve halen Yunan İsyanı sırasında alınan borçların tam ödenmemesi nedeniyle ülke dışarıdan borçlanamıyordu. 1863 yılından 1866 yılına kadar bütçedeki açık 3 milyon drahmiden 14 milyon drahmiye ulaşmıştı.1866 yılında Yunan Hükümeti bu açığı kapatmak için 15 milyon drahmilik bir iç borçlanmaya çıktı fakat başarısız oldu. (Andreas, 1925: 71) Tam bu dönemde Girit olaylarının çıkması devlet bütçesi için bir yıkım oluşturdu. Osmanlı İmparatorluğu ile bir savaş riskine karşı orduya yapılan harcamalar arttıkça devlet daha fazla borç batağına düşüyordu. Devletin toplam borcu 1869 yılında 137 milyon Drahmiye ulaşmıştı.⁶

Yunan Hükümeti bu borçları geri ödeyebilmek için 1871 ve 1874 yıllarında iki kez yüksek faizle iç borçlanma yoluna gitti. Bu iki borçlanmada toplam 30 milyon Frank borçlanıldı. (Andreas, 1925: 77.)

1875 yılından itibaren devlet bütçesinde tasarruf tedbirleri sayesinde göreceli bir iyileşme sağlansa da Balkanlarda başlayan bunalım bu iyileşmeyi etkisiz hale getirdi. Orduya yönelik harcamaların 1878 yılına kadar yüksek seyretmesi ve tarımsal ürünlerin satışından beklenen gelirin elde edilememesi Yunan bütçesi üzerinde bu borçların önemli bir yük oluşturmasını neden oldu. Yeni gelişmekte olan Yunan sanayisine yönelik destekleyici yatırımlar da bu dönemde devlet giderlerinin artmasında önemli bir yan etkendi. (Derdilis, 1984:23-33)

Bununla birlikte 1878 yılında Yunan Hükümeti'nin isyan sırasında alınan borçları düzenli olarak ödeyeceğini beyan

etmesi ve Büyük Güçlerin onay vermesi ile birlikte Yunanistan için dış piyasalardan tekrar borç alabilme yolu açıldı. (Nasiaras, 2014: 47)

Bu kapsamda 1879 yılında alınan dış borç diğerlerinden farklı bir özellik taşıyordu. Alman başbakanı Bismark Yunanistan'ın 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Teselya'yı ilhak etmesine ancak 1830'dan beri Bavyera'ya olan borçlarını ödemesi koşuluyla izin vereceğini belirtmişti. Bunun üzerine İngiltere'nin araya girmesi ile Yunanistan dış piyasalardan borçlanmış ve aldığı parayı Alman hükümetine transfer etmişti. (Zubulakis, 2015: 5.)

Buna rağmen, Balkanların karışması ve Doğu Sorunu nedeniyle Hükümet orduya ayrılan harcamalardan kesinti yapamıyordu. Bu kapsamda açık veren devlet bütçesini dengelemek için 1879 ve 1881 yıllarında dış borç aldı. Alınan bu dış borçların toplamı 120 milyon Frank iken yüksek faiz oranları ve arabulucu kuruluşların giderleri çıkınca Yunanistan'ın hazinesine 89.5 milyon frank girmişti. (İliadakis, 2003: 57)

1882 yılında iktidara gelen Başbakan Harilaos Trikopis⁷ bütçe açığı ile mücadele etmek için paranın değerini düşürme yolunu seçti, bu ise enflasyonda büyük bir artışa neden oldu. Trikopis'in bu girişimi başarılı olmayınca 1884 yılında tekrar dış borç alımına gidildi. Toplam alınan borç 170 milyon Frank olmasına rağmen, yatırımcıların Yunanistan'ın bu borçları ödeyeceğine olan güveni düşük olduğu için faiz oranları artmıştı ve Yunan hazinesine bu paranın sadece 100 milyon franklık kısmı girdi. (Nasiaras, 2014: 49)

Trikopis'in ekonomi politikası çökmüştü, bu kapsamda 1885 yılında yapılan seçimlerde iktidarı kaybetti ve yerine Teodoros Deliyannis başbakan oldu. Bulgaristan'ın bu sırada Makedonya mücadelesine daha fazla karışması nedeniyle hükümet seferberlik ilan etti.⁸ Bu ise bütçe açısından sonu felaketle bitecek bir yoldu. 1886 yılında yabancı uzmanlara göre Yunanistan iflasın eşiğindedi. Aldığı borçları ödemek için yeniden borçlanmıştı fakat halihazırda faiz giderlerini bile ödeyebilecek bir durumda değildi. (Cokak, 1998:109)

1886 yılında Trikopis yeniden başbakanlığa seçildiğinde Yunanistan'ın borçlarının milli hasılaya oranı %80'e ulaşmıştı. 1887 yılında Trikopis borcun ödenemeyeceğini gördüğü için Drahminin değerini yeniden düşürdü. Ayrıca

⁶ Yunanistan'ın Megali İdea düşüncesinde önemli bir yer tutan Girit, 19.yüzyıl boyunca hem Osmanlı Devleti hem de yeni kurulmuş Yunanistan açısından önemli bir çatışma alanı haline geldi. Büyük güçlerin müdahaleleri ve ada Ruamlarının Türklere yönelik soykırımları sorunu daha da büyütülmüştü. Bu dönem boyunca Girit sorununu inceleyen detaylı bir çalışma için bkz.: Ayşe Nükhet Adıyeko, Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908), TTK Yayını, 1999

⁷ 1832 yılında doğan Harilaos Trikopis, Mora yarımadasının zengin Trikopis ailesine mensuptu ve Paris'te hukuk öğrenimi gördü. Babası, 1833 yılında yeni kurulan Yunanistan'ın ilk başbakanı olan Spiridon Trikopis'in yanında görevler alarak diplomasi ve siyasete ilk adımlarını attı. 19.yüzyıl Yunanistan'ın da 7 kere başbakanlık görevi üslenen Trikopis özellikle ülkenin altyapısının modernleştirilmesi ve Korint

Kanalı inşası projeleriyle anılmaktadır. Trikopis'in siyasi faaliyetlerini ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: Flerianu Aikaterini, Harilaos Trikopis İ Zoi Ke Tu Ergo Tu, Ekdosi Vuli Ton Elinon, Atina, 1999.

⁸ Osmanlı egemenliğinde bulunan Makedonya'da Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan'ın kendi milli emelleri doğrultusunda destekledikleri ayrılıkçı hareketler ve büyük güçlerin bu konudaki tutumları 19.yüzyılın en önemli sorunlarından biri olan Makedonya sorununun doğmasına neden olmuştur. Bu sorun Balkan Savaşları'nın ana çıkış nedeni olarak ta görülebilir. Bu sorunu ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: Meltem Begim Saatçi, Makedonya Sorunu, 1903-1913, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Yunan donanmasının zırhlı gemi inşa programı bütçeye gittikçe daha fazla yük getirdiği için Trikupis çözümü borçlularla yeniden yapılandırma görüşmelerine başlamakta buldu fakat başarısız oldu. Yunanistan 1887 yılından itibaren her yıl daha yüksek faizle borç almaya başladı fakat alınan borçlar üretim için değil, eski borçların faizlerini ödemek için kullanılmak zorundaydı. (Nasiaras, 2014: 50)

Bu zorluklara rağmen Trikupis'in ısrarla demiryolu⁹ ve şehir içi ulaşım şebekelerini iyileştirme ve Korint Kanalı inşası gibi iddialı projeleri Yunan ekonomisi açısından gittikçe daha fazla sorun yaratmaya başlamıştı. Yapılan hesaplamalara göre bu projelerin finansmanı için alınan borcun faizi bazen %50 gibi inanılmaz rakamlara varıyordu. (Zubulakis, 2015: 6)

Trikupis'in, ekonomiyi zorlamasına rağmen demiryollarında bu kadar ısrar etmesinin altında yatan en önemli neden Makedonya sorunuydu. Başbakan Trikupis tarafından 4 Temmuz 1889 tarihinde Manchester Guardian gazetesine verilen demeçte, Türklerin bölgeden geri çekilmesinin yakın olduğu, Makedonya için büyük bir savaşın 5-7 yıl arasında patlak vereceği, savaşı Bulgarlar kazanırsa tüm bölgenin slavlaşacağı, Yunanlıların bu nedenle sorunu hayati bir mesele olarak gördükleri ve savaşa hazırlandıkları belirtiliyordu. (Tsirigotis, 2013: 221-222)

1890 yılına gelindiğinde Yunanistan, aynı 1843 iflasında yaşadığı gibi bir kısır döngüye girmişti. Yeterli sermaye birikimi ve verimli bir sanayisi olmayan ülke bütçe açığını kapatmak ve savunma giderleri için borç almak zorundaydı. Ne var ki alınan borçlarla sadece dönem sonu getiriliyor, etkili bir yatırım yapılamıyordu. Yatırım eksikliği ve vergi toplayamama gibi nedenlerle bütçe tekrar açık veriyor ve ülke tekrar borçlanmak zorunda kalıyordu. 1890 yılında uygulanan ekonomi politikalarına tepki gösteren halk bir kez daha Deliyannis'i başbakan olarak seçti. Ne var ki 1890 yılı tüm dünyada önemli bir ekonomik krizin yaşandığı bir dönemdi. Arjantin'in iflası piyasalarda bir şok dalgası yaratmıştı. (Nasiaras, 2014: 52)

Yabancı piyasalardan borç bulmak zorlaşmış ve faizler artmıştı. Hükümetin borç verenlerle yeniden yapılandırma görüşmeleri de çıkmaza girince dönemin ekonomi bakanı Konstantinos Karapanos istifa etmek zorunda kaldı. Karapanos'a göre artık Yunan ekonomisi için yapacak çok fazla bir şey yoktu ve hükümet bir çıkmaza girmişti. (Kriakopoulos, 1965:153)

Dış borç alamayan Yunan hükümeti iç borçlanma için görüşmelere başladı. Andreas Singru'nun başını çektiği zengin armatörler hükümete daha fazla borç vermek için özel

bir banka kurulmasını, bu bankanın gümrük vergilerinin bir kısmını da içerecek şekilde vergilerin bir bölümünü toplamasını şart koşuyorlardı. Hükümet bu talebi reddedince iflasa giden yol kaçınılmaz oldu. (Nasiaras, 2014: 53)

Armatör Andreas Singru'nun bu teklifinin arkasında Yunan Kralı vardı. Kral, Başbakan Deliyannis'in uyguladığı ekonomi politikasının çıkmaza girdiğini görmüş ve başbakanın istifasını istemişti. Ne var ki Deliyannis bunu reddedince sarayla iyi bağları bulunan Singru, Başbakanı sıkıştıracak hamleyi yapmıştı. (Çukalos, 1977: 32)

Kral en sonunda anayasal yetkisini kullandığını ileri sürerek başbakan Deliyannis'i görevden aldı ve Singru'nun önerdiği 15 milletvekili ile yeni bir hükümet kuruldu. Bununla birlikte Deliyannis ve Trikupis'in partilerinin gösterdiği ortak tepki üzerine Kral, 1892 yılında yeniden seçimlere gidileceğini açıklamak zorunda kaldı. 1892 yılında yapılan seçimlerde Trikupis yeniden başbakan seçildi. Bununla beraber iktidarda yaşanan değişim Yunan ekonomisinin gittikçe kötüleştiği gerçeğini değiştirmiyordu. Trikupis hükümeti dış kaynaklardan borç bulamayınca ödemeleri yapabilmek amacıyla ülke içi bankerlere müracaat ederek 16.5 milyon altın franklık bir borç aldı. Ayrıca hükümet bütün harcamalarda kesinti yapma kararı aldı. (Nasiaras, 2014:54.)

Ne var ki alınan bu iç borç kısa sürede tüketilince Trikupis son çare olarak İngiliz ve Fransız bankalarından yüksek faizle borç almak için görüşmelere başladı. İngiliz ve Fransızlar Yunanistan'ın borcunu ödeyebileceği konusunda kuşku duydukları için bizzat Yunan Kralının borca kefil olmasını istediler. Kral bunu reddedince Trikupis'in son umudu da suya düşmüş oldu. Trikupis gerekli parayı bulamayınca iktidardan ayrıldı, yerine milletvekili bile olmayan ancak Kralın desteğine sahip Sotirou Sotiropulos¹⁰ başbakan oldu. Fakat yeni başbakanın mecliste güvenoyu alması ve çoğunluğu sağlaması büyük bir soruna dönüştü.

Yeni başbakan borç bulmak için çabalarırken tarım ürünlerinde ve özellikle üzümde yaşanan sıkıntı Yunan ekonomisine beklemediği bir darbe vurdu. Yunan ekonomisinin en önemli ihracat ürünlerinden olan üzüme özellikle Avrupa'da oluşan aşırı talep bu ürünün kontrolsüz bir şekilde fazla ekilmesi sonucunu doğurdu. Bu sırada Fransa'da üzüm yetiştiriciliğinde yaşanan gelişme Yunanistan'dan üzüm talebinin düşmesine neden oldu. (Anisa, 2011: 44.)

Yunan ekonomisi en önemli gelir kalemlerinden birinden mahrum kalmıştı. Üzüm fiyatlarının bir anda düşmesi hem çiftçileri mahvetmiş hem de devlet gelirlerinde önemli bir

⁹ Bu dönemde Yunanistan'da toplam 1591 km. demiryolu ve 3268 km. araba yolu inşa edilmişti. Korint Kanalı projesiyle de İtalya-Yunanistan arasındaki deniz taşımacılığı süresi yarı yarıya azalmıştı. Mihail Aleksandridis, Eliniki Oikonomia, Ekdoti Singhroni, Atina, 2006, s. 124-127.

¹⁰ 1831 yılında Nafplio'da doğan Sotiropulos, 1860 yılından itibaren siyasete girmiş, 1864-1865 yıllarında ekonomi bakanlığı yapmıştır. 1866 yılında çeteler tarafından

kaçırılan ve 36 gün boyunca çetecilerin elinde kalan Sotiropulos, ancak 60.000 drahmiklik fidyeyi ailesi ödeyince kurtulabilmiştir. 1878-1879 yılları arasında meclis başkanlığı da yapan Sotiropulos ılımlı bir siyasetçi olarak bilinmektedir. Ed.Antonis Makridimitris, Proedri Tis Vulis, Gerusias Ke Etnosinelefeon, 1821-2008, İdrima Tis Vulis Ton Elinon, Atina, 2008, s.251-255.

azalma ortaya çıkarmıştı.¹¹ Hükümetin bütçe açıklarını kapatmak için yeni vergiler koyacağı söylentisi, zaten üzüm ihracında yaşanan sorunlar nedeniyle öfkeli olan halkta yoğun bir hoşnutsuzluğa neden oldu. Mecliste yeterli çoğunluğu sağlayamayan Sotiropulos istifa etmek zorunda kaldı ve 1 yıldan kısa bir süre içinde Trikupis yeniden başbakan oldu. Ne var ki bu dönemde devlet borçları yaklaşık 698 milyon altın franka ulaşmıştı ve Yunanistan'ın bu borcu ödeyebilecek kapasitesi yoktu. (Vurnas, 1998: 538)

Trikupis başka çare kalmadığını görünce 10 Aralık 1893 tarihinde Mecliste Yunanistan'ın tüm borç ödemelerini askıya aldığını duyurdu. Bu devletin resmen iflası anlamına geliyordu. Bu haberin duyulması Yunan halkında büyük bir panik yarattı. Özellikle bankalar, orta sınıf girişimciler gibi devlet tahvilleri satın alanlar için bu, yaptıkları harcamanın batması demekti. (Nasiaras, 2014: 57.)

Kararın duyulması ile birlikte yabancı bankalar da Yunanistan'a yönelik para işlemlerini askıya aldılar. Tüccar sınıfından iflaslar hızla artarken, devlet hizmetleri yaşanan grevler nedeniyle durma noktasına geldi. (Andreadis, 1925: 177)

Yunan tahvillerine ve borçlarına yatırım yapan İngiliz, Fransız ve Alman vatandaşlarının baskısıyla bu ülkelerin hükümetleri Yunanistan'dan resmi bir açıklama ve geçmişteki borçların faizleri ile birlikte en kısa sürede ödenmesine yönelik garanti talebinde bulundular. Bu üç ülkenin görevlendirdiği temsilcilerden oluşan bir heyet, borç ödemelerinin garantiye alınmasına yönelik görüşmeler için Atina'ya geldi. Ne var ki heyet üyelerince Yunan hükümetinin borçların ödenmesi konusundaki önerileri gerçekçi bulunmadı. (Andreadis, 1925:275-280)

Yaşanan bu ekonomik kriz gerek Atina'da ve büyük şehirlerde gerekse de köylerde hükümet aleyhine geniş çaplı gösterilerin yapılmasına neden oldu. Ayrıca bu iflas nedeniyle 1914 yılına kadar sürecek yurtdışına göç dalgası başladı. Bu göç dalgasında o dönemki Yunan nüfusunun yaklaşık altıda birini oluşturan 350.000 kişi Amerika'ya göç etti. (Clogg, 1997: 93.)

Halk daha iyi bir yaşam için yurtdışına giderken, Yunan iç siyasetinde de sorunlar sürüyordu. Saray zaten Başbakan Trikupis'ten hoşlanmıyordu. Muhalefetin de girişimiyle gösteriler gittikçe şiddet içermeye başladı. Hükümet durumu kontrol altında tutamıyordu. Ayrıca Yunan ordusu içerisinde de yaşanan krizden rahatsız olan bir grup subay eylemleri açıkça desteklemeye başladı. Sonunda Trikupis istifa etmek zorunda kaldı ve yerine Deliyannis geçici Başbakan olarak atandı. (Nasiaras, 2014: 58-59)

Yeni Başbakan da ekonomik sorunları çözmeyi başaramadı. Özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya bir an önce borçların

ödenmesi konusunda garanti isterken, Yunanistan görüşmeleri uzatma yolunu seçti. Ayrıca 1895 yılında Yunanistan bu konuda ne kadar ciddi olduğunu batılılara göstermek için ekonomi bakanı, ülkedeki bankaların yöneticileri ve üst düzey bürokratlardan oluşan borçları yönetme komitesi kurdu. Fakat bu komitenin Yunanistan'ın müzakerelerini uzatma taktiği olduğunu düşünen büyük güçler daha fazla baskı yapmaya başladılar.

İngiltere, Almanya ve Fransa temsilcileri, Yunanistan'ın borçlarını ödemesini garantiye almak için yeni bir yapı kurulması gerektiğini ve tuz, barut, petrol, tütün ve pul üzerindeki devlet gelirlerinin monopol olarak kurulacak bu yapıya bırakılmasını Yunanistan'a önerdiler. Ayrıca kurulacak bu yeni yapı devlet gelirleri üzerinde kontrol yetkisine sahip olacak, bütçe fazla verdiğinde bu bütçenin nereye harcanacağına karar verebilecek, drahminin değerini belirleme yetkisine sahip olacaktı. Bu kadar fazla yetkinin yabancılara devredilmesine yönelik bu öneri Yunan hükümeti içerisinde ciddi tartışmalara neden oldu. Bununla beraber Yunan yetkililer yabancılardan istediği bu yetkileri devretmek dışında bir çarelerinin olmadığını açık olarak görmüşlerdi. Yabancılarla anlaşmaya varabilirler ise en azından ülke bütçe açısından rahat nefes alacak ve sorunlar çözülebilecekti. Ne var ki bu sırada patlak veren Girit krizi bütün beklentileri değiştirdi. (Andreadis, 1925: 286-300)

Aslında 1893 iflasının en önemli etkileri tam da bu sırada görülmeye başlanmıştı. Ülke tarihinde ilk kez 1896 yılında Lavrion'da işçiler topluca greve gittiler ve bu grev dalgası diğer şehirlere yayıldı. Ne var ki milliyetçi duyguların öne çıkması bu grev dalgasının durmasına ve 1897 savaşına yol açtı. (Anisa, 2011: 46.)

Yunanistan bu savaşta yapılan harcamalara rağmen ordusunun modern harp yeteneği olmadığını görmüş, bizzat Yunanlı tarihçiler tarafından ordunun gerekli lojistik hazırlıktan yoksun bir şekilde savaşa girmesi eleştirilmişti. (Moiras, 2006:6)

1897 Savaşı'nın yenilgiyle sonuçlanması Yunanistan'ın bütün dış itibarını yerle bir etmişti. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin istediği savaş tazminatı çok yüksekti ve Yunanistan'ın bu tazminatı ödemek için yapabileceği tek şey yurt dışından borç aramaktı. (Haciosif, 1998: 311)

Yunanistan'ın Türklere karşı kaybettiği 1897 savaşı sonrasında savaş tazminatı ödemesi ve piyasalara dönüş için ihtiyaç duyduğu borçları büyük güçler tek bir şartla kabul etmişlerdi. Yunan ekonomisi üzerinde 1895'te yapılan teklifleri de içerecek şekilde büyük güçlerin tam kontrolü olacaktı. Bu konuda en fazla ısrar eden ülke Almanya idi. (Carmen ve Trebesch, 2015: 16.)

¹¹ Yunan ekonomisinde üzümün oynadığı role ve 1890'lardaki üzüm krizine yönelik ayrıntılı bir çalışma için bakınız. Petros Pizani, Oikonomiki İstoria Tis Elinikis

Stafidis 1851-1912: Paragoyi, Diethnis agora, Diamorfosi Timon, Kriisi, Ekdosi Emboriko Trapeza Eladas, Atina, 1988, s. 52-62.

Dönemin Yunan Başbakanı Rallis Yunan kamuoyunda bu konuda oluşan tepkilere rağmen Büyük Güçlerin teklifini kabul etmek zorunda kaldı. Fakat hemen arkasından meclis çoğunluğunu kaybettiği için istifa etmeyi seçti. (Nasiaras 2014: 61.)

1898 Şubat ayında Yunan Meclisi'nin büyük güçlerin temsilcilerinden oluşan komitenin kurulmasını onaylamasıyla Uluslararası Denetim Komitesi adlı yapı faaliyetlerine başladı. Komite, İngiliz, Fransız, Alman, Rus, Avusturya ve İtalyan temsilcilerinden oluşmaktaydı. Komite, 1895'te önerilen gelirlerin yanı sıra Pire, Lavrion, Korfu, Patra gümrük gelirlerinin de kendi kontrolünde olması kararını aldı. Ayrıca drahminin devalüe edilebileceği değere komite karar verecek, Drahmi yabancı paralar karşısında değerlendirilirse, bu değerlerin % 60'ına kadar olanı Komite kasasına aktarılacaktı. Komite ayrıca, Yunanistan'ın Osmanlı imparatorluğuna ve yabancılara olan borçlarının düzenli ödenmesini kontrol yetkisiyle birlikte ülke içinden alınan borçların faizlerini belirleme yetkisine de sahipti. Ayrıca dolaşımda bulunacak para miktarını belirleme ve Yunan hükümetinin kamu hizmetlerini sağlama konusunda kullanacağı bütçeyi denetleme yetkisine de komite sahipti. (Nasiaras, 2014: 64.)

Yabancı güçlerin Yunan ekonomisini tamamen denetim altına alması Yunan halkında büyük tepkiye neden olmuştu. Hem iktidar hem de muhalefet partisi bu konunun sorumluluğunu birbirine atıyordu. Deliyannis ve Trikupis izlenen yanlış ekonomi politikaları nedeniyle birbirlerini suçlarken meclisteki tartışmalar giderek daha sert tonlarda oluyordu. (Nasiaras, 2014: 65.)

Trikupis iflas konusundaki eleştirilere yanıt verirken, Yunanistan'ın bütçesinin sürekli açık verdiğini, güvenlik ve devletin işlemesi için gerekli harcamalar için borç aldıklarını ama bu borçları kapatmak için de borç almak zorunda kaldıklarını, dolayısıyla iflasın zaten kaçınılmaz olduğunu söylüyordu. Muhalefet ise alınan bu borçların ülke içinde verimsiz yatırımlara yönlendirildiğini ve kısır döngüye girildiğinin bilinmesine rağmen borç alınmaya devam edildiğini söyleyerek hükümeti eleştiriyordu. (Nasiaras,2014: 65-66)

Yunanistan'da uluslararası denetimin başlamasıyla devlet bütçesinde 1901 yılına kadar ciddi bir düzelme görüldü. Özellikle komitenin dolaşımdaki Drahmi miktarını azaltması Drahminin değerinin stabil hale gelmesini sağladı. Komitenin gümrüklerden elde ettiği gelirler ise, Yunan devlet bütçesinin gelirlerinin %35'ine ulaşmıştı. (Minoglu, 1993: 49)

1902 yılında yabancıların izniyle Yunanistan tekrar dış borçlanmaya çıktı ve 56.5 milyon altın franklık bir borç aldı. Borcun nereye harcanacağına yabancılar karar vermişti. Alınan borç ülke içi ulaşım ve ticaretin arttırılması için demiryolu yapımına harcandı. Bununla birlikte uluslararası idare daha sonraki faiz ödemelerini garanti altına almak için kredinin bir miktarına Yunan hükümetinin eline geçmeden el koymuştu ve Yunanistan'ın gerçekte hesabına yatan miktar 45 milyon altın franktı. (Andreadis, 1925: 400-402.)

1903 yılından itibaren bütçe gelirlerinde belirgin artışlar görülmeye başladı. Bununla beraber bir yandan Girit sorunu diğer yandan Balkanlarda çıkabilecek bir savaş endişesiyle ordu ve donanmanın bütçesi arttırılmaya başlandı. Bu bütçe artışı açık meydana getirdi ve bu açığın kapatılması için ekstra vergiler halka dayatıldı. Ayrıca bütçe açığının kapatılması için devlet giderlerinde ciddi kısımlara gidildi. Bu kapsamda yerel mahkemelerin bir kısmı kapatılırken, memur ve emekli maaşlarında azaltmalar yapıldı. Ayrıca özellikle taşra eyaletlerinde yerinden idare kurullarındaki üyelerin sayısı ve milletvekili sayılarında da azaltım yapıldı. (Hekimoglou, 2011: 180-181.)

Bu ciddi tasarruf tedbirlerine rağmen 1907 yılında bütçe yine açık verdi. Bu açığın önemli sebeplerinden biri Makedonya sorunu nedeniyle yapılan harcamalar, diğeri de Doğu Rumeli'de Bulgarlarla yaşanan gerginlikte yaklaşık 37.500 Yunanlının Bulgar komitacılarından kaçarak ülke içine girmesiydi. Gelenlerin iase ibate sorunları bütçede beklenmedik açığa neden olmuştu. Yunanistan bu bütçe açığını kapatmak ve Orduya ek gelir sağlamak amacıyla 20 milyon altın franklık bir borçlanmaya daha gitti. Ama alınan borcun faiz giderleri düşünce eline 18 milyon altın frank geçti. Bununla birlikte 1909 yılı bütçesi yine açık vermişti ve halk gittikçe artan vergilerden huzursuzluk duyuyordu. Böyle bir ortamda 1909 yılında Gudi darbesi meydana geldi.¹²

1910 yılında Yunanistan gittikçe yaklaşan Balkan savaşı öncesinde tekrar borçlanmaya çıktı. Uluslararası piyasalardan 110 milyon altın franklık borç alındı ama faiz ve borcun geri ödenmesi için garanti gelirleri düştükten sonra Yunanistan'ın eline sadece 92 milyon altın Frank geçecekti. Bunun da sadece 40 milyonu Yunanistan'a ilk olarak verilecek, bu borcun ödenmeye başladığı görüldükten sonra geri kalan kısmı verilmeye başlanacaktı. (İliadakis,2011: 216.)

Bu dönemde her ne kadar Hükümetle Uluslararası Denetim Komitesi arasında gelirlerin harcanması konusunda ciddi

¹² 27 Ağustos 1909 tarihinde gerçekleşen darbeye, Ordu mensupları tarafından, kraliyetin ordu üzerindeki denetiminin azaltılması, orduyla donanmanın yeniden yapılandırılması, ekonomide halkı rahatlatacak önlemlerin alınması gibi talepler ileri sürüldü. Giritli politikacı Venizelos'un darbecilerin isteklerini yerine getirme sözü Yunan siyasetinde yeni bir dönemin başlamasına yol açtı. Bahse konu darbe hakkında Yunanca ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Niki Maroniti, To Kinima Sto Gudi Ekato Hronia Meta, Paradohes, Erotimata, Nees Prooptikes, Ekdosis Alkesandria, Atina, 2010. Venizelos'un Gudi darbesine katılan subaylarla olan ilişkilerini Yunan arşiv

kaynaklarından inceleyen bir çalışma için bkz.: Murat Eser, Elefterios Venizelos, Yunan Arşiv Kaynaklarına Göre Türk Yunan İlişkileri, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2019. Gudi darbesi aynı zamanda Yunan ekonomisinin yaşadığı zorlukların anayasal düzenle aşılmasını isteyen düşük rütbeli subayların önemli bir başarısı olarak görülebilir. Bu konuyu dönemin Türk ve Yunan kaynaklarını kullanarak ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz. Leonidas Moiras, 1909 Gudi Darbesinin Türk ve Yunan Kamuoyuna Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006.

tartışmalar yaşansa da açık olan husus Komitenin sıkı denetimi altında Yunanistan'ın borçlarını düzenli ödemeye başlamasıydı. Ne var ki komitenin sıkı para politikası Yunan halkının sosyal durumunda ciddi bozulmaya neden olmuş ve ülkede deflasyon baş göstermişti. Yunan halkına göre Komite 1897 Savaşı'nın acı bir sonucuydu ve Yunanlıları küçük düşürmek için kurulmuştu. (Minoglu, 1993: 52.)

3. 1932 İFLASI

Yunanistan'ın 1932 iflasına götüren adımlar aslında 1. Dünya Savaşı sırasında başladı. Her an savaşa girme hazırlığı yapan Yunan ordusu bütçenin büyük bir kısmını emiyordu. Bu durum diğer ülkelerin gözünden kaçmıyordu ve bunu politik olarak kullanmak isteyen ilk ülke Almanya oldu. Almanya 1915 yılında Yunanistan'a kendi safında savaşa girerse 80 milyon altın franklık ve çok düşük faizli kredi teklif etti. Mecliste yoğun bir Alman karşıtlığı olduğu için bu konudaki görüşmeler gizli yürütüldü. (İliadakis, 2003:39-140)

İngilizler ise daha cazip bir teklifi Yunanlara sunmuşlar ve Yunanistan'ın savaşa girmesi karşılığında Kıbrıs'ı onlara önermişlerdi. (Başak, 2015: 5.)

Yunanistan, 1917 ile 1920 yılları arasında sürekli olarak iç ve dış borç almıştı. Bununla birlikte Kasım 1920'de Müttefiklerin nefret ettiği ve Alman yanlısı olarak görülen Kral Konstantin'in tekrar tahta dönüşü nedeniyle İngiltere ve Fransa Yunanistan'a mali ambargo uygulama kararı aldılar ve mali yardımları kestiler. (Minoglu, 1993:54)

Bu mali boykota ek olarak 1919-1922 yılları arasında yürütülen Anadolu'yu işgal hareketinde ise durum daha da kötüleşmişti. Borçların geri ödenememesi, drahminin sürekli değer kaybetmesi, bütçelerin açık vermesinin kronik hale dönüşmesi ve ülke içinde vergi toplamada yaşanan sorunlar Yunan ekonomisini ciddi çıkmaza sokmuştu (Nasiaras, 2014: 94)

Yunanistan bu çıkmazdan kurtulmak için para basma yolunu seçmiş, 1920 ile 1922 yılları arasında basılan para miktarı 3.1 milyar drahmiye kadar ulaşmıştı. 1922 yılında bu basılan paranın yarattığı yüksek enflasyondan kurtulmak için Yunan hükümeti ilginç bir çözüm buldu. Eldeki paraların yarısı yırtılarak kullanılacaktı. Paranın geri kalan diğer yarısı ise Devlete geri verilecek ve karşılığında 20 yıllık devlet tahvili satın alınacaktı. (Nasiaras, 2014: 95)

1922 yılı sonuna gelindiğinde Yunanistan tarafından askeri ve mali imkanlarının çok üstünde bir amaçla girişilen Anadolu işgali ülke tarihinin en acı yenilgisine neden olmuştu. Bu yenilgi sadece askeri alanda değil, ekonomik

alanda da etkisini uzun süre sürdürecekti ve 1932 iflasına giden yolda önemli bir rol oynayacaktı.¹³

Anadolu macerası sonrası Yunanistan'ı en çok zorlayan iki husus, müttefiklere olan borçları ve mübadele ile gelenlerin iskan sorunlarıydı. Savaş boyunca Yunanistan, İngiltere ve Fransa'ya aşırı miktarda borçlanmıştı ve bu borcu ödeyebilecek kapasitesi yoktu. Anadolu'dan gelen 1.300.000 Rumun iskanı ve işeisi ise ayrı bir sorundu. Anadolu'dan gelen Rumların orada bıraktıkları mal varlığı 100 milyon drahmiye denk gelirken, Yunanistan'dan giden Türklerin mal varlığı yaklaşık 8 milyon drahmiye denk geliyordu. Yunanistan eğer Anadolu'dan gelen Rumların mal varlıklarını tazminat olarak alabilseydi, bu Yunan bütçesi için inanılmaz bir gelir olacaktı. Fakat burada esas sorun Türklerin bunu verip vermeyecekleri idi. Savaştan çıkan Türkiye için de böyle bir paranın ödenebilmesi çok da mümkün değildi. Ve sonunda Venizelos akıllıca davranarak bu parayı tazmin etmek yerine uluslararası ilişkilerde destek almak için Türklerle yeni bir dönemi başlatma kararı aldı. (İliadakis, 2011: 162-163.)

1923 yılında Yunan bütçesi tamamen acıklı bir durumdaydı ve açıkları kapatacak bir yöntem yoktu. 1924 yılında hükümet devlet giderlerini azaltmak için özel bir komite kurdu. Ama bu da soruna çare olmadı. Gittikçe artan enflasyon, göçmenlerin iskânında yaşanan sorunlar, ülkedeki iç çatışmaları körüklüyor, grevler ve hayat pahalılığı ülkenin normal haline geliyordu.¹⁴

Yunan hükümeti göçmen sorununu çözebilmek için 1924 yılında 12 milyon franklık dış borç aldı. Bu borcun alınmasında ülkedeki yardım kuruluşlarının gelen mültecilerin kötü durumlarını gösteren Avrupa ve Amerika'da yürüttüğü propaganda faaliyetlerin etkisi büyüktü. Bu borç, özellikle göçmenlere yeni evler yapılması, göçmenlerin tarımda kullanacakları hayvanların ve aletlerin alınması için ayrıldı. 1925 yılında ise 11 milyon dolarlık ve 2 milyon dolarlık iki ayrı borç alındı. Bu borçların büyük bir kısmı ülke içinde ulaşım sisteminin geliştirilmesine, Atina ve Pire'de özellikle tarım arazilerinin altyapısı ve sulama sistemlerinin geliştirilmesine ayrıldı. (İliadakis, 2011: 179)

1926 yılında Pangalos diktatörlüğü ülkenin yurt dışındaki imajını yerle bir etti. Pangalos daha önce meclisin mali nedenlerle karşı çıktığı Pire-Selanik ve İğumenitsa-Kavala-Serez demiryolu hatlarına yönelik ihaleyi Belçika firmalarına verdi. Pangalos'a göre bu ihaleler hızlıca yapılmalı ve demiryolu bir an önce inşa edilmeliydi. Belçika firmaları normal fiyatlardan %80 daha fazla fiyat önerse de Pangalos bu teklifi kabul etmişti çünkü ona göre ülkenin savunması için bu hatlar zorunluydu. Ne var ki Pangalos olayı sadece askeri açıdan düşünmüş, projelerin ticari

¹³ Yunan ekonomisinin Anadolu Harekatı'nda ne kadar zorlandığını dönemin Türk basınından inceleyen bir çalışma için bkz.: Hatice Yıldırım, "Millî Mücadele Dönemi Türk Basınında Yunanistan'ın Mali İflası" Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 60, Bahar 2017.

¹⁴ Yunanistan'da o dönem yaşanan enflasyon ve bunun sosyal yapıya etkileri hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Hristina Agriantoni, Yorgia Panselina, "İ Eliniki Oikonomia Diethnis Kriisi Ke Ethnikos Prostatedvismos" Ed. Vasilis Panayotopoulos, İstoria Tu Neu Elinismu 1770-2000, Atina, 2003, Z Cildi

maliyetlerini ve ekonomiye getireceği yükü görmezden gelmişti. Yunanistan projenin parasını 10 yıllık ve yüksek faizli tahvillere ödemeyi önermişti. Pangalos iktidardan düşünce mecliste oluşturulan soruşturma komisyonu projenin verimsizliğini bir kere daha ortaya koymuş ve Yunanistan'ın tüm kamu yatırım harcamalarının %6'sına denk gelen bir paranın yatırıldığı bu anlaşmayı iptal etmişti. Komisyona göre Yunanistan'ın yapması gereken bu hatları askeri mantıkla inşa yerine Yunan demiryollarının Bulgar demiryolları hatları ile uyumlu hale getirilmesi ve böylece ticari taşımacılığın artırılmasıydı. Bununla birlikte uluslararası piyasalardan gelen baskı nedeniyle Yunanistan Belçika'ya yine de ödeme yapmış, ancak 10 yıllık devlet tahvillerinin faizinin anlaşmada belirtilenden daha düşük olarak ödenmesi bile bir başarı olarak görülmüştü. (Minoglu, 1993: 310-316)

Yaşanan bu gelişmeler sırasında Drahmi hızla değer kaybediyordu. Yunan merkez bankası olaya müdahale edebilmek için Svenska Tandsticksaktiebolaget isimli İsveç firmasıyla kredi konusunda anlaştı, yaklaşık 1 milyon Franklık bu kredide borç oranı dünya piyasalarının çok üstünde idi ve % 8.5'ti. Fakat olayın içinde bir başka İngiliz şirketi daha vardı. The Alsing Trading Co Ltd. isimli İngiliz şirketi İsveç firmasıyla ortak iş yapıyordu ve İsveç firmasının Yunanistan'a kredi vermesi karşılığında Yunanistan'daki kibrit tekelinin 28 yıllığına İngiliz firmasına verilmesini de anlaşma maddeleri arasına ekletmişti. Bu skandalın açığa çıkması Yunanistan'da büyük infiale neden oldu. (Stefanidis, 1930: 258-259)

1920'li yıllarda Anadolu'da kaybettiği savaş ve gelen mültecilerin yarattığı ekonomik yük nedeniyle Yunanistan Milletler Cemiyeti'ne başvurarak borç görüşmelerinde uluslararası piyasalar ile Yunanistan arasında arabulucu rolü üstlenmesini istemişti. Milletler Cemiyeti bu kredilerin verilmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynarken karşılığında Yunanistan'ın yaptığı harcamaların İngiltere Merkez Bankası ve İngiliz Hazinesi tarafından görevlendirilecek bir yetkili kurul tarafından kontrol altında tutulmasını şart koşmuştu. (Carmen ve Trebesch, 2015: 16)

Ayrıca bütün Yunan bankalarına yabancı danışmanlar atanacak ve işlemler bunların onaylamasından sonra gerçekleşecekti. Yunanistan, bütçesi konusunda her türlü veriyi görevlendirilecek yetkili kurul ile paylaşacak ve bu kurul bütçeyi onayladıktan sonra Yunanistan harcama yapabilecekti. (Kostis, 1986: 43-54)

Bu kötü koşullar altında Yunanistan'da sıradan halkın yaşam maliyeti her gün artmaktaydı. 1914 yılında ortalama geçim endeksini 100 kabul eden bir tabloya göre 1914-1927 yılları arasında Yunanistan'da yaşanan fiyat artışları aşağıdadır.

Tablo 1: Yunanistan'da 1914 yılı baz alınarak ortalama fiyat artışları

1914	100
1917	266
1918	372
1919	322

1920	351
1921	393
1922	632
1923	1213
1924	1271
1925	1455
1926	1673
1927	1843

Bu harcamaların İngilizlerin kontrolüne verilmesi isteği, Yunanistan'ın 1922-1932 yılları arasında aldığı borçların ülkelere göre dağılıma bakılırsa gayet mantıklıydı. Çünkü Yunanistan bu dönemde aldığı dış borçların %40'ını İngiltere'den edinmişti. 1. Dünya Savaşı öncesi Yunanistan'a en fazla borç veren ülkelerin başında gelen Fransa ise gerek kendi ekonomik koşulları gerekse de Balkanlar bölgesine ilgisini kaybettiği için Yunanistan'a borç veren ülkeler sıralamasında geriye düşmüştü. (Minoglu, 1993: 36)

Her ne kadar Yunan halkında artan pahalılık ve geçim sıkıntısı nedeniyle özellikle İngiltere ve Fransa'ya yönelik bir tepki olsa da, Yunan Meclisi yaptığı özel bir oturumla hükümete Yunan ekonomisinin kontrolü için Milletler Cemiyeti'nin önerdiği şartları kabul etme yetkisini 25 Ağustos 1927 tarihinde verdi. Bu yetkiyle Yunan Hükümeti 15 Eylül 1927 tarihinde Milletler Cemiyeti yetkilileri ile ekonominin kontrolünü yabancılara bırakan anlaşmayı imzaladı, anlaşma 25 Kasım 1927 tarihinde Yunan Meclisi'nde onaylandı. (Minoglu, 1993: 59)

Yabancı denetimi altında özellikle 1928-1929 yıllarında Yunan ekonomisinde nispi bir iyileşme görüldü. Her ne kadar ticari ürünlerde büyük açıklar verilse de, denizcilik ve ziraat alanında ülke yavaş yavaş kendisini topluyor ve drahmi değer kazanmaya başlıyordu. (Nasiaras, 2014: 102)

Ne var ki bu toparlanmada önemli bir gerçekte su yüzüne çıkmıştı. Örneğin Atina ve çevresinin su dağıtım sisteminin iyileştirilmesi projesi için yapılan borçlanmada Yunan Hükümeti yabancı bankalardan %9.4 faiz oranı ile borçlanmıştı. Halbuki bu dönemde uluslararası ortamda genel borçlanma faizi %3.9'du. Yani Yunanistan uluslararası alanda borçlanırken geçmişin iflas tecrübeleri nedeniyle neredeyse iki katından fazla faizle borç bulabiliyordu ki bu sorun ileride kendini daha büyük bir şekilde gösterecekti. (Minoglu, 1993: 366)

Yunanistan'ın tam kendini toplamaya başladığı dönemde 1929 ekonomik krizi baş gösterdi. Bütün batı ülkelerinin etkilendiği bu krizde Yunanistan da istisna değildi. Krizde ilk etkiler ülke dışındaki Yunanlıların ülkeye gönderdiği dövizdeki azalma oldu, ama Yunanistan için asıl yıkıcı etki tarımda yaşanacaktı. Ülke nüfusunun yaklaşık %70'i tarımla geçiniyordu ve ülkedeki tarım gelirlerinin %60-70'i tütün ve üzümden geliyordu. Uluslararası piyasalarda bu iki ürüne yönelik talebin düşmesi, Yunan ekonomisi için yıkıcı etkisini çok kısa sürede gösterdi. Bu süreçte Yunanistan'ı bütçe açısından zorlayan bir başka olay ise Türkiye'nin Yavuz zırhlısını 1927 yılında modernize etme kararı oldu. Yunanlılar Ege Denizi'nde dengeyi kendi aleyhlerine değiştirecek bu hamleyi dikkatle izliyorlardı. Yunan basınına

göre Yavuz'un tamirden sonra tekrar denize açılması Ege Denizi'nde dengeyi Türkler lehine değiştirecekti. Bu nedenle acilen yeni gemiler alınmalıydı.¹⁵

Yunan Dışişleri Bakanlığı ise, Türklerle bir silahlanma yarışına girmektense daha büyük tehdit olarak gördükleri İtalya'ya karşı Türklerle bir savunma anlaşması yapmayı hükümete önerdi. Ancak Yunan ordusu içindeki bir grup bu öneriye karşı çıkarak daha fazla zırhlı alınmasını ve dengeyi sağlanması gerektiğini savunuyordu. Bununla birlikte Yunanistan'ın içinde bulunduğu ekonomik koşulları takip eden ülkedeki İngiliz Bahriye Heyeti bu tarz bir silahlanma yarışını Yunanistan'ın kaldıramayacağı konusunda hükümeti uyardı. (Barlas-Güvenç, 2014: 143)

Yunanistan'ın bu tarz bir silahlanma yarışına girecek bütçesi olmadığını bilen Venizelos 1928 yılında iktidara geldikten sonra akıllıca bir politika izleyerek Türkiye ile Yunanistan arasında deniz silahları konusunda yaşanacak bir silahlanma yarışını önlemek için 30 Ekim 1930 tarihinde Türkiye-Yunanistan arasında Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokolü imzaladı.¹⁶

Venizelos, anlaşmayı eleştiren muhalefete yönelik Yunan Meclisi'nde yaptığı konuşmada denizde silahlanma yarışına ayıracak paralarının olmadığını, eğer bu alana para aktarırlarsa, Kuzey Yunanistan'da Struma ve Vardar vadilerinde yürüttükleri ıslah ve tarım çalışmalarının askıya alınacağını ve bununda Anadolu'dan gelen göçmenlere yeni tarım alanı verememek gibi büyük sosyal problemler doğuracağını söyleyerek cevap verdi. Venizelos'un silahlanma yarışını durduran bu hamlesine karşılık, 1931 yılına gelindiğinde borçların faizleri ödenemez duruma gelmiş ve drahmi %75 değer kaybetmişti. Venizelos hükümeti ülkeyi iflastan korumak için sert tedbirler aldı. Zorunlu ithalat maddeleri dışında yurtdışına döviz ödemesi durduruldu, bankalarda yapılan altın ve döviz işlemlerine kota konuldu, tüm yurtdışı ödemeler ve döviz alım-satım işlemlerinde kurulan bir komiteye denetim yetkisi verildi ve bu kurallara aykırı davranışlara sert cezalar getirildi. (Dafnis, 1955: 104-106)

Ne var ki, 1931 yılı sonuna gelindiğinde alınan bu önlemlerin işe yaramadığı görüldü. Venizelos'un iyimser açıklamalarına rağmen muhalefet izlenen ekonomi politikasının yanlış olduğu konusunda daha sert tutum izliyordu. Venizelos buna karşılık erken seçimden kaçınmak için muhalefetin basın üzerindeki faaliyetlerini kısıtlama yolunu seçti fakat fiyatların sürekli artması nedeniyle halkta yoğun huzursuzluk ortaya çıkmıştı. (Nasiaras, 2014: 108)

Venizelos ekonominin kötü gidişatını durdurmak için tekrar dış borç arama yolunu seçti. 1932 yılı ocak ayında Roma,

Paris ve Londra'ya giderek büyük miktarda borç talep etti. Ona göre eğer bu borç alınabilirse ekonomideki kötü gidişat durdurulacak ve Yunanistan kısa soluklu da olsa nefes alacaktı. Venizelos'un önerisi 5 yıllığına dış borçların ödenmesinin durdurulması ve 50 milyon franklık yeni bir dış borç alımıydı. Bu elli milyon franklık borç 4 eşit taksit halinde Yunanistan'a verilecekti. (Dafnis, 114-115) Bu süreçte dış borçlar Yunanistan'ın yıllık gelirin %40'ına ulaşmıştı. (Anisa, 2011: 49)

Venizelos yurt dışında borç ararken, Yunanistan içinde ekonomi gittikçe kötüye gidiyordu. Hükümet geçici tedbir olarak ithalata ekstra ağır vergiler getirdi ve devlet memurlarının maaşlarında kesintiye gitti. Bununla beraber büyük şehirlerde toplu eylemler ve işçi grevleri başlamıştı. (Nasiaras, 2014: 109)

Yunanistan'ın borç sorununun gittikçe büyümesi üzerine İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri 1932 Şubat ayında Yunanistan'a bir öneri sundular. Bu öneriye göre bu 3 ülkenin temsilcilerinden oluşacak yeni bir komite, Yunan ekonomisi üzerinde tam yetkili olacaktı. Yunanistan'ın bu teklifi kabul etmesi karşılığında borçlarda belli rahatlama sağlanacaktı. Yunanistan'ın bu teklifi görüşmeyi kabul etmek zorunda kalması üzerine yabancı temsilciler Atina'ya gelerek 2 hafta süresince Yunan ekonomisine yönelik incelemelerde bulundular. Temsilcilere brifing veren Yunan ekonomi bakanı Yorgos Maris'e göre, Yunanistan ekonomisinin durumu çok zordu. Yunan bütçesi sürekli açık veriyordu ve devlet giderlerinde yapılan kesintilere rağmen bu açık kapatılmıyordu. Bu yüzden mutlaka borçların ödenmesinin 5 yıl süreyle askıya alınması gerekiyordu ki, buradan sağlanacak gelirle devlet bütçesi normale dönebilecekti. (Dafnis, 1955: 118)

Gelen heyetin ise bu konuda farklı önerileri vardı. Onlara göre Yunanistan'daki enflasyonu azaltmak birinci öncelikli konuydu ve bu yüzden ülkedeki para dolaşımı % 30 azaltılmalıydı. Ayrıca devlet giderlerinde yapılan kısıtlamalar yeterli değildi. Daha fazla bütçe kesintisi yapılmalı, yeni yatırım projelerine öncelik verilmemeliydi. Bunun dışında Yunan ekonomisinin zorda olduğunu onlar da kabul ediyor ve bu kapsamda Yunanistan'a belli miktarda borç verilebileceğini ama bu borcun hangi maksatla kullanılacağına yine kendilerinin karar vereceğini söylüyorlardı. (Nasiaras, 2014: 111)

İki taraf arasında görüşmeler devam ederken Venizelos 25 Mart 1932 tarihinde muhalefet liderlerini parlamentoya çağırarak ortak bir ekonomi hükümeti oluşturulmasını ve ülkenin böylesine zor durumda ayrışmasının doğru olmadığını söyledi. Muhalefetin bunu kabul etmemesi üzerine Venizelos sorunu halka götüreceğini ve erken seçim

¹⁵ Yavuz zırhlısı ve Yunan basını konusunda ayrıntılı bir inceleme için bkz. Tuğba Belenli, "Yavuz Zırhlısı ve Tamirinin Türk-Yunan İlişkilerine Etkisi" Belleten, Sayı 83, 2019

¹⁶ Bahse konu protokole yönelik Yunan kaynaklarında yapılmış bir inceleme için bkz.: Nilüfer Erdem, "Yunan Tarihçilerinin Gözüyle 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması ve Venizelos'un Bu Sürece Katkıları" Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Güz 2009, Sayı 23.

ilan edeceğini belirtti. Yunan ekonomisi ve siyasetinde yaşanan bu gelişmeler ülkeye en çok borcu veren İngiltere tarafından da yakından takip ediliyordu. Atina'daki İngiliz büyükelçisi 15 Nisan 1932 tarihli Londra'ya gönderdiği raporda Yunan ekonomisinin iflasa doğru gittiğini ve ülkede siyasi karmaşanın uzun süre devam edeceğini belirtiyordu. (Anisa, 1955: 50)

1 Mayıs 1932 tarihinde ise Yunanistan yurt dışına olan bütün resmi borç ödemelerini yapamayacağını resmen beyan etti. İlk önce Maliye Bakanı ve arkasından Venizelos'un istifasıyla ülke erken seçime gitti. Eylül 1932'de yapılan seçimleri muhalefet kazanmış ama yabancılarla yapılan görüşmeler hâlâ bir sonuca ulaşmadığı için 1933 baharında tekrar seçimler yapılmıştı. Bu arada Venizelosçu subayların muhalefete yönelik darbe girişimi başarısız olunca Yunanistan'da Venizelosçu-Kralcı çatışması tekrar alevlendi. General Metaksas, Venizelos'un vatana ihanetten yargılanmasını isterken Venizelos ise Kralcıların Anadolu macerası sonundaki idamlarını muhalefete hatırlatıyordu. 5 Haziran 1933 tarihinde Venizelos'a yönelik suikast girişimi her ne kadar başarısız olsa da ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal karmaşayı göstermesi açısından önemli bir örnekti. (Pallis, 1995: 101-102)

İç siyasetteki bu kaosa rağmen, 1933 Kasım'ında yabancı temsilcilerle Yunan hükümeti arasında yapılan görüşmelerde sonunda uzlaşmaya varıldı. Yabancılar Yunanistan'ın borç ödemesini bir yıl süreyle askıya almasını kabul ederken borçların faizinin %27.5 ten %35'e yükseltilmesini de Yunanlılar kabul etmek zorunda kaldılar. (Nasiaras, 2014: 113-114)

1934 yılından itibaren Yunan ekonomisi yabancıların denetimi altına girerken, ülkedeki siyasi yaşam da giderek sarsılıyor ve askeri diktatörlüğün altyapısı hazırlanıyordu. 1 Mart 1935 tarihinde Venizelosçu bir grup subay tekrar darbe için harekete geçti. Subaylar Anadolu'dan gelen mubadillerin kaldığı kamplardan aldıkları destekle Kara Harp Okulunu basmış, bir grup denizci de Averoff zırhlısını ele geçirmişti. Aynı anda Serez, Drama ve Kavala garnizonlarında da askerler Venizelos'u tekrar başa getirmek için harekete geçtiler. Ne var ki Yunan Hükümeti ülkede hemen sıkıyönetim ilan ederek ve gerekli askeri tedbirleri alarak 15 gün içinde isyanı bastırdı. Venizelos İtalya'ya kaçmak zorunda kaldı. Venizelos taraftarı subayların ordudan atılmasıyla güç tamamen kral taraftarlarına geçti. (Pallis, 1995:102-103)

Ülkenin yaşadığı ekonomik sorunlar dış ilişkilerde de kendisini göstermişti. 1935 yılından itibaren Yunanistan'ın en büyük ticaret ortağı İngiltere yerine Almanya olmaya başlamıştı. Çünkü Almanya İngiltere'ye göre ticari

anlaşmalarda çok daha uygun şartlar sunarak Yunan ekonomisini kendi tekeline almak istiyordu. (Paravantes, 2009: 4-5)

Böylesine karışık bir ortamda gerçekleşen 1936 seçimlerinde Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'nin yüzde 5 oy alması ve parlamentoya 15 milletvekili sokmayı başarması ülkede askeri diktaya giden yolda önemli bir dönemeçti. Ekonomik sıkıntılar ve mültecilerin yaşadığı sorunlar ülke tarihinde ilk kez komünistlerin parlamentoya girmesine neden olmuştu. (Coulimbiş, 2003: 17)

Bu karışık dönemde ülkede komünizm tehlikesi olduğunu ve Yunanistan'ın düzene ihtiyaç duyduğunu belirten General Metaksas darbe yaparak yönetime el koydu.¹⁷

Ne var ki 4 Ağustos 1936 tarihinde başlayan Metaksas diktatörlüğü döneminde de Yunanistan borç konusunu çözememiş ve sürekli olarak yabancı yetkililerle % 35'e yükseltilen borç faizinin düşürülmesi konusunda görüşmeler yapmıştı. Bununla beraber yabancılar borçların ödenmesindeki gecikmeye karşılık borcun düşürülmesi değil, faizinin %40'a kadar çıkartılmasını Yunanistan'a zorla kabul ettirdiler. Bu yüksek faiz oranına rağmen yabancı denetimi sayesinde drahmi değerini korumaya başlamış, 1929 krizinin etkisinin geçmeye başlamasıyla zirai ürünlerin ihracatı artmış ve Yunan ekonomisi % 5 büyümeye başlamıştı. Tam bu dönemde 2. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Yunanistan'ın Alman ve İtalyan işgali altında yaşadığı yıkım ülkenin toparlanmaya çalışan ekonomisi için yeni bir felaket olmuştu. Bu yıkımın boyutu o kadar ileriye ki açlık nedeniyle Yunanistan'da günde 300-500 kişinin hayatını kaybettiği haberleri uluslararası basında yer alıyordu. Buna ek olarak Yunan halkına dağıtılan ekmeğin miktarının günlük 30 grama kadar düşürülmesi ülkedeki açlığın boyutlarını ortaya koyuyordu. (Bakar, 2008: 422) Yunan halkının bu zor günlerinde Türkiye kendisi de gıda sorunu yaşamasına rağmen Kurtuluş ve Dumlupınar gemileriyle önemli miktarda gıda ve sağlık malzemesini Yunan halkına göndermişti.¹⁸ İşgal altında yaşanan ve o dönemin tanıklarınca kısaca "Açlık" olarak adlandırılan bu dönem 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile bitmiş ve başlayan Marshall yardımları sayesinde ülke yeniden işleyen bir ekonomiye sahip oldu.

Yunanistan'ın 1932 iflasının etkilerini atlatabilmesi 32 yıl sürmüş ve ülke ancak 1964 yılında tekrar normal bir ekonomik işleyişe kavuşmuştu. Krizin bu kadar uzun sürede atlatılmasındaki bir diğer etken de ülkenin siyasi yapısında yaşanan huzursuzluktu. Özellikle 1950'li yıllarda hükümetlerin çok sık değişmesi kredi verenlerle uzun soluklu bir müzakereyi imkansız hale getirmişti. (Carmen ve Trebesch, 2015: 12)

¹⁷ Nazilere hayran olan ve aşırı milliyetçi bir ideoloji benimseyen Metaksas ülke içinde bir yandan ekonomiyi düzeltmeye çalışırken, diğer yandan dış politikada Türkiye ile sorun çıkarmamaya dikkat eden bir yaklaşım sergiledi. Bu kapsamda Metaksas'ın en önemli özelliklerinden birisinin gerçekçiliği olduğu söylenebilir. Metaksas'ın gerçekçiliğini yansıtan Yunanistan'ın Anadolu hareketini eleştiren öngörülerine yönelik bir inceleme için bkz. Murat Köylü, "İnönü Muharebeleri'nden Sonra

Anadolu'daki Yunan Harekâtı ve İoannis Metaksas'ın Öngörülleri", Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2015

¹⁸ Alman işgalinin Yunanistan'da yarattığı yıkım ve Türkiye'nin bu dönem Yunanistan'a yardım çabalarını inceleyen bir eser için bkz.: Çağla Derya Tağmat, Açlık İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016.

SONUÇ

Yunanistan'ın bağımsız olduktan sonra işleyen bir devlet yapısı kurması ve kendince belirlediği dış politika hedeflerine ulaşması için dış borç alması kaçınılmazdı. Ne var ki alınan dış borcun önemli bir kısmı faiz giderleri altında daha devlet bütçesine girmeden kesiliyordu. Bu kapsamda her alınan dış borç bir sonraki borcun temelini hazırlıyor ve her iflastan sonra yapılan hatalar bir sonraki krizin temelini oluşturuyordu.

Yunanistan'ın yaşadığı bu ekonomik krizlerdeki en önemli hatası ekonomik, demografik, askeri ve sosyal alandaki milli güç unsurlarının toplam gücünü çok aşan bir dış politika izleme isteğiydi. Bu politikaya uygun şekilde yürütülen sürekli silahlanma hamleleri, ülkenin ekonomisinin iflasa gitmesini kaçınılmaz kılmıştı.

Yunanistan'ın kendi gücünü aşacak şekilde belirlediği güvenlik algısı ve dış siyaseti için sürekli büyümek zorunda kaldığı ordusu, bu iflaslarda hem krize neden olan etken, hem de krizin sonucunda en önemli rolü oynayan unsur olmuştur. 1843 krizinde dayatılan ağır şartlara karşı ordu halkla beraber ayaklanarak anayasal rejime geçmeyi savunmuştu. 1893 krizi ve arkasından gelen 1897 Savaşı'ndaki yenilgiden sonra milliyetçi akım daha büyük güç kazanmış ve ordu siyaset üzerindeki ağırlığını hissettirmişti. 1932 iflasından sonra siyasetçilerin ekonomik sorunlara çözüm bulamaması ve ülke içinde yaşanan iflas ve grev dalgaları sonucunda Metaksas'ın askeri diktatörlüğü ortaya çıkmıştı.

Yunanistan bu iflaslarla birlikte aynı zamanda ekonomik bağımsızlığını da kaybetmişti. Yani bu iflaslar bir taraftan ülkenin siyasi ve sosyal yapısında derin çatlaklar oluştururken, diğer taraftan ülkenin bağımsız bir devlet olarak en önemli haklarından biri olan vergi toplama ve bu vergileri istediği alanda harcama yetkisinin de yabancılara devredilmesine yol açmıştı.

Yunanistan'ın bu tarihi iflasları 2010 yılında da tekrarlandı. 1996 yılında yaşanan Kardak Krizi sonrası Türkiye'ye karşı hızlı bir silahlanma yarışına giren ve 2004 Atina Olimpiyatları için büyük ölçüde harcama yapan Yunanistan 2010 yılında tekrar iflas etti.

Bu iflasta özellikle silah alımları önemli bir rol oynamıştı. Günümüzde artık ülkeler bir yandan savunma harcamalarını kısarken diğer yandan yüksek teknoloji silah sistemlerine ve AR-GE faaliyetlerine ağırlık vermekteler. Halbuki Yunan ekonomi tarihçisi Derdilis'e göre Yunanistan'da bu durum gerçekleşmemişti. Küçük ölçekli bazı araştırma projeleri olsa dahi Yunanistan'da halen savunma sanayine yönelik ciddi bir AR-GE faaliyeti bulunmamaktaydı ve bu nedenle Yunanistan, ordusunu dışarıdan aldığı silahlarla modernize etmek zorunda kalmış ve bu da ekonomisi için yıkıcı bir etki yaratmıştı.

Tarihsel iflas paternine uygun şekilde, 2020 yılı yazında yaşanan Doğu Akdeniz krizi sonrasında da Yunanistan'ın tekrar bir silahlanma çılgınlığına kapıldığı görülmektedir. Doğu Akdeniz ve Ege'de milli güç unsurlarını oldukça aşan politik hedefler belirleyen Yunanistan, özellikle hava ve deniz gücünü modernize etmek için yurtdışından yoğun bir silah alımına girişmiştir. Bu kapsamda 1843, 1893, 1932 ve 2010 iflaslarında olduğu gibi milli güç unsurlarını çok fazla aşan ölçüde silahlanan Yunanistan'ın, bu silahlanma nedeniyle önümüzdeki süreçte ekonomisinde yeniden zorlukların ortaya çıkma olasılığının yüksek olduğu söylenebilir.

EKLER

Ek-2: 1897 Savaşı sonrası Başbakan Deliyannis'in batılı üniforması içinde Yabancı Güçlerin Zorlamasıyla Yunan Halkına Yüklelediği Borçları Gösteren Karikatür.

(Kaynak: Apo tin Hreokopia Sti Anakampsi, Elefterotipia Yayınları, Atina, 2011: 149)

Ek 3: Yunanistan'ın aldığı dış borçlar.

BORÇ ALIM TARİHİ	BORÇ MİKTARI	ALINAN ÜLKE/KURUM
1824-1825	2.8 Milyon Pound	Londra Bankerleri
1833	60 Milyon Frank	İngiltere, Fransa, Rusya
1835	2 Milyon Frank	Bavyera
1871-1874	30 Milyon Frank	İç Borçlanma
1879-1881	120 Milyon Frank	Uluslararası Bankerler
1884	170 milyon Frank	Uluslararası Bankerler
1892	16.5 Milyon Frank	İç Borçlanma
1902	56.5 Milyon Frank	Uluslararası Bankerler
1910	110 Milyon Frank	Uluslararası Bankerler
1924	12 Milyon Frank	Uluslararası Bankerler
1925	13 Milyon Dolar	ABD
1932	50 Milyon Frank	İngiltere, Fransa, İtalya

Ek 4: Yunan İflasları Tarihsel Süreci

İFLAS	İFLASA GİDEN SÜREÇ	İFLASIN ETKİLEDİĞİ SÜREÇ	İFLAS NEDENİ
1843	1825-1843	1843-1878	Başkentini Atina'ya taşınması, İşleyen bir devlet sistemi kurma, Savunma giderleri, Daha önce alınan borçların ödenememesi
1893	1878-1893	1893-1919	Savunma giderleri, Verimsiz Ekonomi Daha önce alınan borçların ödenememesi
1932	1919-1932	1932-1964	Savaş, Mübadele, 1929 Krizi
2010	1990-2010	2010-	Silahlanma, Verimsiz Ekonomi,

KAYNAKÇA

- Adıyke, A.N. (1999), Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908), TTK Yayımları, Ankara.
- Aikaterini, F. (1999), Harilaos Trikupis İ Zoi Ke Tu Ergo Tu, Ekdosi Vuli Ton Elinon, Atina,
- Aleksandridis, M.(2006), Eliniki Oikonomia, Ekdosi Singhroni, Atina.
- Andreas, A. (1925), Mathimata Dimosios Oikononias, Atina.
- Anisa, K. (2011), İ Ptohefsis Tis Eladas Apo Ti Dimurgia To Eliniku Kratus Eos Simera, Yüksek Lisans Tezi, Pire Üniversitesi.
- Bakar, B. (2008), “Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’den Yunanistan’a Yapılan Yardımlar”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 71: 413-444.
- Başak, Ü. (2015), “Yunanca Kaynaklarda Çanakkale Savaşı”, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 56: 1-10.
- Belenli, T. (2019), “Yavuz Zırhlısı ve Tamirinin Türk-Yunan İlişkilerine Etkisi” Belleten, Sayı 83, 689-728.
- Clogg, R. (1997), Modern Yunanistan Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cokas, S. (1998), Anaptiksi Ke Eksinghronismos Sti Elada Sta Teli Tu 19 Eona İpanaptiksi i Eksartimeni Anaptiksisi, Ekdosi Temelios, Atina.
- Çukalos, K. (1977), İ Anortotiki Prospathia Tu Harilaou Trikupi 1882-1895, Atina.
- Dafnis, G. (1955), İ Elas Metaksi Dio Polemon 1923-1940, Ekdosi İkaros, Atina.
- Derdilis, G.B. (2017), Epta Polemi, Tesseri Emfilii, Epta Ptohefsis 1821-2016, Polis Yayınları, Atina.
- Derdilis, G.B. (1984), Eliniki Oikonomia (1830-1910) Ke Viomihaniki Epanastasi, Ekdosi Sakulas, Atina.
- Erdem, N. (2009), “Yunan Tarihçilerinin Gözüyle 1930 Türk-Yunan Dostluk Antlaşması ve Venizelos’un Bu Sürece Katkıları” Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 23.
- Eser, M. (2019), Elefterios Venizelos, Yunan Arşiv Kaynaklarına Göre Türk Yunan İlişkileri, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Frary, L.J. (2015), Russia and The Making Of Modern Greek Identity, 1821-1844, Oxford University Press, Londra.
- Haciosif, H. (1998), İstoria Tis Eladas Tu 20 Atona İ Aparhes 1900-1922, A Cildi, Ekdosi Politias, Atina.
- Hekimoglou, E. (2011), Apo Tin Ptohefsis Stin Anthisi 1898-1912, Elefterotipia Yayınları, Atina.
- İliadakis, T. M. (2011), O Eksoterikos Danismos Sti Yenesi Ke Ekseliksi Tu Neu Elliniku Kratus 1824-2009, Ekdosi Batsiulos, Atina.
- Kostis, K. (1986), İ Trapezas Ke İ Krisi 1929-1932, Ekdosi Emborika Trapeza Eladas, Atina.
- Köylü, M. (2015), “İnönü Muharebeleri’nden Sonra Anadolu’daki Yunan Harekâtı ve İoannis Metaksas’ın Öngörülleri”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2.
- Kriakopoulos, K. (1965), Selides Apo Tin Neoteran Eliniki İstoria (1821-1912), Vasiliko Ethniki İdrima Yayını, Atina,
- Kriki, P. (2008), O Polos Tu Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Tin Epanastasi Tu 1821 Mehri To 1975, Ekdosis Kultura, Atina.
- Ed. Makridimitris, A.(2008), Proedri Tis Vulis, Gerusias Ke Etnosinelefseon, 1821-2008, İdrima Tis Vulis Ton Elinon, Atina.
- Minoglu, İ. P. (1993), The Greek State And The International Financial Community, 1922-1932: Demystifying The Foreign Factor, Doktora Tezi, London School Of Economics, Londra.
- Moiras, L. (2006), 1909 Gudi Darbesinin Türk ve Yunan Kamuoyuna Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Muzelis, N. (1978), Neoeliniki Koinonia: Opsis İpanaptiksisi, Atina.
- Nasiaras, T. (2014), To Elliniko Ethnos Se Krisi Politiki Ke Polites Se Periodus Kriseon 1843, 1893, 1932., Yüksek Lisans Tezi, Aristoteles Üniversitesi Tarih ve Arkeoloji Bölümü, Selanik.
- Öreç, A.F. (2009), “1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması”, Tarih Dergisi, Sayı 46: 37-84.
- Pallis, A. A. (1995), Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Panopulo, Y. (2020), Ta Didagmata Apo Tis Ptohefsis Tu Eliniku Kratus, Yüksek Lisans Tezi, Peloponisos Üniversitesi Ekonomi Bilimi Bölümü.
- Paravantes, S. Z. (2009), “The Art of Manipulation”: British Foreign Policy in Greece and the Declaration of the Truman Doctrine: October 1944 to March 1947, Simon Fraser University, Yüksek Lisans Tezi, Kanada.
- Petropulos, Y.(1986), Politiki Ke Singkrotisi Kratus Sto Eliniko Vasilio (1833-43), Atina.
- Pizaniyas, P.(1988), Oikonomiki İstoria Tis Elinikis Stafidis 1851-1912: Paragoyi, Diethnis agora, Diamorfosi Timon, Krisi, Ekdosi Emboriko Trapeza Eladas, Atina.
- Reinhart, C. M.; Trebesch, C. (2015), “The Pitfalls of External Dependence: Greece, 1829-2015”, Münih Üniversitesi Ekonomi Bölümü Yayını, Münih.
- Roubien, D.(2020), Creating Modern Athens, A Capital Between East and West, Routledge Yayınları, Londra.
- Sakelaropoulos, T. (1994), İ Krisis Stin Ellada 1830-1857: Oikonomikes, Kinonikes Ke Politikes Opsis, Politia Yayınları, Atina.
- Stavrinou, M.(1986), İ Angliki Politiki Ke Kritiko Zitima 1831-1841, Ekdosi Domos, Atina.
- Stefanidis, D. (1930), İ İsroi Ksenon Kefalion Ke İ Olkonomiki Ke Politiki Sinepia, Atina.
- Tağmat, Ç.D. (2016), Açlık İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Yunanistan’a Yardımları, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Tantoulos, A. (2009), H Naumahia Tu Navarinu, Ethniki Pinakothiki Ke Musio Aleksandru Sutsu Yayını, Sparta.
- Tsirigotis, D. (2013), Neoteri Ke Singhroni Eliniki İstoria, Ekdossi Poiotita, Atina.
- Tsoulfidis, L. Zouboulakis, M. (2016), “Greek Sovereign Defaults and Prospect”, South Eastern Europa Journal Of Economics, Makedonya Üniversitesi Basımevi, Selanik.
- Tsulfidis, L.(2012), İ Ptohefsis Tu Elliniku Kratus, Makedonya Üniversitesi Yayınları, Selanik.
- Tukin, C. (1945), “Osmanlı İmparatorluğu’nda Girit İsyanları”, Belleten, Cilt 9, Sayı 34: 163-206.
- Vurnas, T. (1998),açlık İstoria Tu Neoteri Ke Singhroni Eladas, Ekdosi Patakis, Atina.
- Yıldırım, H. (2017), “Millî Mücadele Dönemi Türk Basınında Yunanistan’ın Mali İflası” Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 60.
- Zubulakis, M. (2015), “İ İstoria Tu Eliniku Hreus”, Foreign Affairs Greek Version.

EXTENDED ABSTRACT

Since its establishment, Greece has started to follow a foreign policy which far exceeds its national power elements. In addition to its geography, Greece was a very weak state in terms of economic, demographics and other national power elements. However, the country needed a strong and large army to carry out ultra-expansionist policy. The idea of a strong army to support foreign policy put Greece in a dilemma. The only source for the armament moves needed was foreign borrowing. However, the country did not have a solid economic infrastructure to pay these foreign debts.

In the early period of 19th century the social and economic situation of the newly established Greece was quite bad. For this reason, Greece started to take foreign debt from the moment it was founded. However, a significant part of the foreign debt received was cut under interest expenses before it even entered the state budget. In this context, each foreign debt which received prepared the basis for the next debt, and the mistakes made after each bankruptcy formed the basis of the next crisis. The historical borrowing process that Greece has followed since its establishment has progressed along the lines of foreign borrowing, non-payment of these foreign debts, re-borrowing and finally bankruptcy. In this context, the bankruptcy of 1843 brought with it deep social problems in the country and the constitution had to be declared. Military preparations for a war with the Ottoman state due to Crete and concurrently the armament programs against Bulgaria were the main reason for the bankruptcy of 1893. Greece's attempt to invade Anatolia and the subsequent population exchange are among the main reasons for the 1932 bankruptcy.

In all of these bankruptcies, Greece aimed to fix the economy with foreign debt and then modernize its army, but the amounts received were not enough. Additionally an important feature of these bankruptcies is that the state sovereignty of Greece came under the control of foreign powers. Clearly, from the 1843-1893 and 1932 bankruptcies, foreign Great Powers of that time gained complete control over the Greek economy, and these Powers decided including where to spend the tax to be collected as a result of these controls.

These bankruptcies also had a profound effect on Greek political life. As a result of the 1843 bankruptcy, the Army intervened in politics for the first time. The bankruptcy of 1893 forced the Goudi movement and the nationalist wing of the Army to cooperate with Eleftherios Venizelos. The 1932 bankruptcy paved the way for the General Metaxas dictatorship and there was a period of serious repression especially against the left in the country. Despite the devastation it suffered in World War II, Greece recovered to some extent thanks to Marshall Aids. Although the Greek economy achieved a relative recovery compared to the old bankruptcies during the cold war, the 1990s were described as lost years for the country. During the governments in the 1990s, the country faced serious economic problems and then the Kardak Crisis formed the basis of a new bankruptcy.

Especially after the Kardak Crisis in 1996, Greece, which started a rapid armament move, went bankrupt again in 2010 with the expenses it made for the Athens Olympics. Although Greece recovered somewhat economically under foreign control after these bankruptcies, it is clear that the main reasons for all these bankruptcies were the lack of a realistic foreign policy and efforts to support an army larger than its own power. At a time when countries in the world are allocating more and more shares to research and development funds for their armed forces, instead of investing in this matter, Greece preferred to buy abroad.

After the Eastern Mediterranean tension with Turkey in the summer of 2020, Greece restarted to buy weapons from different countries, especially in order to modernize its naval and air power. However, it is not possible for Greece to continue these high-cost armament moves under the current economic conditions. In this context, the only way for Greece to continue these armament moves is to borrow again.

At the end, it will be inevitable for Greece to face another wave of bankruptcy in the long term, unless significant transformations are made in its ambitious and exceedingly foreign policy or it will reduce its armament programs.